

ქუთაისის უნივერსიტეტი

ია თეთრუაშვილი

**„ბიზნესის მაკროეკონომიკური გარემო და
მისი სრულყოფის ძირითადი მიმართულებები
საქართველოში“**

ეკონომიკის დოქტორის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაციის

ავტორეფერატი

სპეციალობა - 0701 ეკონომიკა

ქუთაისი
2014

ნაშრომი შესრულდა ქუთაისის უნივერსიტეტის საზოგადო-
ებრივ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ეკონომიკის დეპარტამენტში

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: ეკონომიკურ მეცნიერებათა
დოქტორი, თეოლოგიის დოქტორი,
პროფესორი **ნიკოლოზ ჩიხლაძე**

ოფიციალური შემფასებლები: ეკონომიკის დოქტორი,
გორის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
პროფესორი **ციური დურული**
ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი,
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის პროფესორი
რევაზ მანგელიძე

დისერტაციის დაცვა შედგება 2014 წლის 26 ივნისს 12 საათზე

საზოგადოებრივ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო
საბჭოს მიერ შექმნილ სადისერტაციო კომისიის სხდომაზე.
მისამართი: 4600. ქუთაისი, წერეთლის ქ. №13, საკონფერენციო
დარბაზი (I სართული).

დისერტაციის გაცნობა შესაძლებელია ქუთაისის
უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში მისამართზე: 4600. ქუთაისი,
წერეთლის ქ. №13.

ავტორეფერატი დაიგზავნა “_____” _____ ივნისი
(თარიღი)

სადისერტაციო საბჭოს
მდივანი _____ /
პროფ. ნ. კუტივაძე/
(ხელმოწერა)

სადისერტაციო თემის აქტუალობა. კაცობრიობის ისტორია გვარწმუნებს, რომ საზოგადოების არსებობა შეუძლებელია მატერიალური წარმოების, კეთების, შექმნის, აღმშენებლობის, პროგრესის გარეშე. პირდაპირი გაგებით „კეთება“, „შექმნა“ და „წარმოება“ იდენტური ცნებებია, რომლებიც დაკავშირებულია ბიზნესთან. ამდენად, ნებისმიერი სახის საქმიანობაც ბიზნესს უკავშირდება.

ბუნებრივია, ბიზნესის განვითარება ვერ შედგება სათანადო ბიზნეს-გარემოს ფორმირების გარეშე. ბიზნესის გარემოში იგულისხმება სხვადასხვა ხასიათის პირობათა (ფაქტორთა) ერთობლიობა, რომლებიც გავლენას ახდენენ ბიზნესის განვითარების მიმართულებებზე, მის ტემპებსა და მასშტაბებზე. ნებისმიერი პროფილის სამეწარმეო სუბიექტს უწევს მუშაობა განსაზღვრულ გარემოში.

ბიზნესის განვითარება ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორია. სახელმწიფო მნიშვნელობის პოლიტიკური, სოციალურ-ეკონომიკური, დემოგრაფიული და სხვა საკითხების განხილვა-გადაწყვეტა მოითხოვს ყველა თავისებურებების გათვალისწინებას, რომელშიც განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს, ბიზნესის გარემო ფაქტორების მოქმედების ხარისხს და ბიზნესის განვითარების დონეს.

მართალია, ბოლო წლებში საქართველოში მიმდინარე სოციალურ-ეკონომიკურმა ცვლილებებმა დადებითი გავლენა იქონიეს მეწარმეობის, ზოგადად ბიზნესის განვითარებაზე, მაგრამ ქვეყანაში სათანადო დონეზე ვერ ჩამოყალიბდა ბიზნესის მხარდაჭერისა და სტიმულირების სისტემა. ბოლო ათწლეულში სახელმწიფო ძალიან ფრთხილ და ზოგჯერ არამართლზომიერ ნაბიჯებს დგამდა ბიზნეს-სექტორის სტიმულირებისათვის.

მიგვაჩნია, რომ ძირითადად ჩვენი ეკონომიკა სამომხმარებლო ღონისძიებებზეა ორიენტირებული და არ მოიცავს მეწარმეობლ-

რი ეკონომიკის ელემენტებს. შესაბამისად, ქვეყანაში სრულყოფილად ვერ გამოიყენება ბიზნეს სექტორის პოტენციალი.

საერთაშორისო ორგანიზაციების, ადგილობრივი ექსპერტებისა და ქართველი მეაწრმეების პოზიცია საერთოა იმასთან დაკავშირებით, რომ უკანასკნელი წლების განმავლობაში ბიზნესგარემო მნიშვნელოვნად უმჯობესდება. ზოგადად, ბიზნესის კეთება საქართველოში შედარებით გამარტივებულია. თუმცა დღემდე უამრავი პრობლემა არსებობს, რაც მოგვარებას საჭიროებს.

ნებისმიერი პოსტსოციალისტური ქვეყნისათვის უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს ბიზნეს სექტორის წარმატებულ ფუნქციონირებას, მის განვითარებას, იგი განსაკუთრებულ როლს ასრულებს თითქმის ყველა სახელმწიფოს მთლიანი შიდა პროდუქტის ფორმირებაში, სამუშაო ადგილების შექმნაში, მოსახლეობისა და კომპანიების მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებაში, ახალი ტექნოლოგიებისა და ნოვაციების დანერგვაში. აჟამად საქართველოს ბიზნეს სექტორის მიერ გამოშვებული პროდუქცია 23,1 მლრდ. ლარს აღწევს რაც ქვეყნის მშპ-ის 88,5%-ია. ბიზნეს სექტორში 534,4 ათასი კაცია დასაქმებული.

ზემოთ აღნიშნულის გათვალისწინებით, საბაზრო ურთი-ერთობების პირობებში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საქართველოში ბიზნესის განვითარების და მასზე მოქმედი მაკროეკონომიკური გარემოს შესწავლას და სათანადო რეკომენდაციების შემუშავებას. სწორედ ამან განსაზღვრა თემის არჩევანი და პრობლემის აქტუალურობა.

კვლევის მიზანი, ძირითადი ამოცანები, საგანი და ობიექტი. წარმოდგენილი სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი მიზანია საქართველოში ბიზნეს სექტორის და მასზე მოქმედი მაკროგარემოს ფუნდამენტური ანალიზი, ამ სექტორის ეფექტიანობის ამაღლების რეკომენდაციების შემუშავება.

დასახული მიზნის მისაღწევად კვლევის პროცესში ფორმული-

რებულია შემდეგი ძირითადი ამოცანები:

- ბიზნეს-სექტორის მნიშვნელობის შეფასება;
- მასტიმულირებელი ბიზნესგარემოს ფორმირების საზღვარ-გარეთული გამოცდილების დეტალური შესწავლა, ანალიზი და შედარება საქართველოს რეალობასთან;
- საქართველოში ბიზნესის განვითარების ინდექსების გამოთ-ვლა და ბიზნესის განვითარების ეტაპების დადგენა;
- თვითმმართველი ქალაქებისა და მუნიციპალიტეტების მიერ ბიზნესის მხარდაჭერის მეთოდების განსაზღვრა;
- საქართველოს რეგიონების ბიზნეს აქტივობის გამოკვლევა და შეფასება;
- ბიზნესის მაკროეკონომიკური გარემოს გაუმჯობესების ხელ-შეწყობისათვის საჭირო ღონისძიებათა სისტემის შემუშავება და წარმოდგენა.

კვლევის საგანია ბიზნესის ფუნქციონირებისა და რეგულირე-ბის თეორიული, მეთოდოლოგიური და პრაქტიკული საკითხები, მათი განვითარების კანონზომიერებები და ხელშეწყობის პრობ-ლემები საქართველოში.

კვლევის ობიექტია ბიზნეს სექტორი და მისი მაკრო-ეკონომი-კური გარემო, ბიზნეს-სექტორის მდგომარეობისა და უმთავრესი ასპექტების შესწავლა და სათანადო რეკომენდაციების შემუშავე-ბა.

ნაშრომის მთავარი შედეგები და სამეცნიერო სიახლე. საკვა-ლიფიკაციო ნაშრომის მთავარი მეცნიერული სიახლე მოიცავს იმ მიდგომების შემუშავებას, რომელიც ეყრდნობა რა სამეცნიერო-მეთოდურ საფუძვლებს, ხელს უწყობს ბიზნესის მაკროეკონომი-კური გარემოს თავისებურებათა გამოვლენას, რაც მისი ფუნქციო-ნირების ეფექტიანობის ამაღლების საწინდარია. გამოკვლეულია და შეფასებულია საქართველოს რეგიონების ბიზნეს აქტივობა შერჩეული სათანადო მაჩვენებლების გამოყენებით. ანალიზის სა-ფუძველზე გამოთვლილია საქართველოში ბიზნესის განვითარე-

ბის ინდექსები და დადგენილია ბიზნესის განვითარების ეტაპები. შემოთავაზებულია ღონისძიებათა სისტემა ბიზნესის მაკროეკონომიკური გარემოს გაუმჯობესების ხელშეწყობისათვის. სამეცნიერო წვლილის ელემენტები ასახულია ჩატარებული კვლევების შედეგებში და გამოტანილია დასაცავად.

კვლევის პრაქტიკული მნიშვნელობა და რეალიზაცია. წარმოდგენილი კვლევის შედეგები და რეკომენდაციები შესაძლებელია გამოყენებულ იქნას იმ პოლიტიკური და ეკონომიკური ამოცანის გადასაწყვეტად, რაც ზოგადად საქართველოში ბიზნესის განვითარებას გულისხმობს. კერძოდ:

ა) საქართველოში ბიზნესის მაკროეკონომიკური გარემოს შეფასებისათვის, პრობლემათა უკეთ გააზრებისათვის, რაც პოზიტიურად იმოქმედებს ამ სფეროს ფუნქციონირებაზე;

ბ) ბიზნესის სამართლებრივი უზრუნველყოფისათვის (ბიზნესის სამართლებრივ რეგულაციებთან დაკავშირებული საკითხების ფორმირების პროცესში);

გ) ბიზნესის მაკროეკონომიკური გარემოს მართებული შეფასება შეუძლებელია ბიზნესის განვითარების შესაძლებლობების გამოვლენის გარეშე. ამისათვის განხორციელდა და შემოთავაზებულია ბიზნესის ფუნქციონირების კომპლექსური შეფასება.

დ) შეფასებულია საქართველოს რეგიონების ბიზნეს-აქტივობა წინასწარ განსაზღვრული მაჩვენებლებით, რაც ხელს შეუწყობს მმართველობითი რგოლების მიერ სწორი გადაწყვეტილებების მიღებას;

ე) უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში ისეთი კურსების სწავლებისას, როგორიცაა „ეკონომიკისა და ბიზნესის საფუძვლები“, „მეწარმეობა“, „მაკროეკონომიკური პოლიტიკა“.

კვლევის მასალები და მეთოდოლოგიური მიდგომები გამოიყენება ქუთაისის უნივერსიტეტის „ეკონომიკის“ სადოქტორო პროგრამის სასწავლო კომპონენტში (სპეციალური დისციპლინა „მაკროეკონომიკური პოლიტიკა“).

დასაცავად გამოტანილი დებულებები. დასაცავად გამოტანილია კვლევის შედეგები, რომლებიც მოიცავს მეცნიერული სიახლეების ელემენტებს:

1. გამოკვლეულია მასტიმულირებელი ბიზნესგარემოს ფორმირების საზღვარგარეთული გამოცდილება და შედარებულია საქართველოს რეალობასთან;

2. შემოთავაზებულია თვითმმართველი ქალაქებისა და მუნიციპალიტეტების მიერ ბიზნესის მხარდაჭერის 2 მეთოდი (ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების მიერ მცირე ბიზნესის განვითარებისათვის სესხებზე ბანკების წინაშე თავდებობის წესი და/ან მცირე ბიზნესის განვითარებისათვის რიგი მუნიციპალური დაქვემდებარების ობიექტების პროგრამების საფუძველზე შეღავათიანი პირობები), რაც ხელს შეუწყობს თვითმმართველ ერთეულებში ბიზნესის განვითარებას.

3. გამოკვლეულია და შეფასებულია საქართველოს რეგიონების ბიზნეს აქტივობა შერჩეული 6 მაჩვენებლით. ეს საშუალებას მოგვცემს შევადაროთ ერთმანეთს ცალკეული რეგიონები, დავაკვირდეთ ბიზნეს-სექტორში მიმდინარე პროცესებს ნებისმიერ დროით ინტერვალში, მოვახდინოთ დროული დიაგნოსტიკა და გამოვიტანოთ სათანადო დასკვნები რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკისათვის.

4. რეტროსპექტული მეთოდის გამოყენებით, სტატისტიკური ანალიზის საფუძველზე გამოთვლილია საქართველოში ბიზნესის განვითარების ინდექსები და დადგენილია ბიზნესის განვითარების ეტაპები;

5. შემოშავებულია და შემოთავაზებულია ღონისძიებათა სისტემა ბიზნესის მაკროეკონომიკური გარემოს გაუმჯობესების ხელშეუწყობისათვის.

ავტორის წვლილი. ბიზნესის მაკროეკონომიკური გარემოს პრობლემატიკა მრავალმხრივ არის შესწავლილი ქართველი (ი. მესხია, ნ. ჭითანავა, თ. შენგელია, რ. ასათიანი, ვ. პაპავა, გ. პაპავა,

ნ. ხადური, ს. ფეტელავა, ი. არჩვაძე, ლ. ელიავა, ე. მექვაბიშვილი, ზ. თეთრუაშვილი, ნ. ორჯონიკიძე, გ. შუბლაძე, დ. ნარმანია, რ. ოთინაშვილი, გ. ღავთაძე, ც. დურული, ვლ. ღლონტი, ნ. ჩიხლაძე და სხვ.) და უცხოელი (პ. კრუგმანი, მ. პორტერი, მ. ენგენშლაკი, ჯ. სტიგლიცი, შ. იუსუფი, მ. ფრიდმანი, ს. ბრიუ, კ. მაკკონელი, რ. ხიზრიჩი, ფ. ხაიეკი, ი. შუმპეტერი, მ. პიტერსი, ს. მაკოვკინა, ნ. სილაევი და სხვ.) მეცნიერ-ეკონომისტების და პრაქტიკოსი მკვლევარების მიერ. თუმცა, ბევრ შრომაში ბიზნესის მაკროგარემოს რეგულირების საკითხები ვიწრო სპექტრით არის განხილული.

ავტორის ძირითადი წვლილი მდგომარეობს ბიზნესის მაკროეკონომიკური გარემოს პრობლემათა გამოწვევლილვით შესწავლაში და ღრმა ანალიზის საფუძველზე სათანადო რეკომენდაციების შემუშავებაში. ამასთან, ნაშრომში რეალურად და ობიექტურად იკვეთება „ვარდების რევოლუციის“ და „პოსტვარდების“ პერიოდის ბიზნესის მაკროგარემოს პრობლემატიკა. კვლევის პროცესში გამოყენებულია სისტემური ანალიზის, სინთეზის, გრაფიკული და ეკონომიკურ-მათემატიკური მოდელირების, აბსტრაქტულ-ლოგიკური, შედარებითი და ეკონომიკურ-სტატისტიკური მეთოდები. აღნიშნული მეთოდების კომპლექსური გამოყენებით შესაძლებელი გახდა წარმოჩენილიყო ბიზნესის ფუნქციონირებისა და განვითარების მრავალმხრივი სურათი, რაც ამ სექტორის მხარდაჭერისათვის განსახორციელებელ ღონისძიებათა სპექტრის შემუშავების ერთგვარ წინაპირობად იქცა.

ნაშრომის აპრობაცია და პუბლიკაციები. წარმოდგენილი ნაშრომის ძირითადი დებულებები, წინადადებები და რეკომენდაციები გამოქვეყნებულია რეფერირებად ჟურნალებში. რეკომენდაციების მნიშვნელოვანი ნაწილი მიეწოდა და განხილულ იქნა სამეცნიერო-პრაქტიკულ კონფერენციებსა და ბიზნესფორუმებზე.

ნაშრომის ძირითადი აპრობაცია (წინასწარი დაცვა) შედგა ქუთაისის უნივერსიტეტის საზოგადოებრივ მეცნიერებათა ფაკულ-

ტეტის ეკონომიკისა დეპარტამენტის სხდომაზე (სხდომის ოქმი №4, 6.06.2014 წელი), სადაც იგი მოწონებულ და რეკომენდირებულ იქნა საჯარო დაცვისათვის.

დისერტაციის მოცულობა და სტრუქტურა. დისერტაცია მოიცავს კომპიუტერზე ნაბეჭდ 175 გვერდს. იგი შედგება შესავლის, სამი თავის, 7 პარაგრაფის, დასკვნების და ლიტერატურის სიისაგან. ნაშრომის სტრუქტურას აქვს შემდეგი სახე:

შესავალი

თავი 1. ბიზნესი ეკონომიკურ ურთიერთობათა სისტემაში

ბიზნესსაქმიანობა, როგორც საზოგადოების განვითარების უმთავრესი პირობა;

მასტიმულირებელი ბიზნესგარემოს ფორმირების საზღვარგარეთული გამოცდილება

თავი 2. გლობალიზაციის გავლენა ბიზნესგარემოზე და საკანონმდებლო

რეგულირების ძირითადი ასპექტები

გლობალიზაციის გავლენა ბიზნესის მაკროეკონომიკურ გარემოზე;

ბიზნესის და სახელმწიფოს ურთიერთქმედება ანტიმონოპოლიური რეგულირების კონტექსტში;

ბიზნესის მაკროგარემოს განმსაზღვრელი რეგულაციები და სავაჭრო რეჟიმები

თავი 3. საქართველოში ბიზნესის მაკროგარემოს

სრულყოფის მიმართულებები

3.1. საქართველოში ბიზნესის განვითარების უახლოესი წარსულის ტენდენციები და თანამედროვე მდგომარეობა;

საქართველოში ბიზნესის მაკროეკონომიკური გარემოს გაუმჯობესების პერსპექტივები და პროგნოზები;

დასკვნები;

გამოყენებული ლიტერატურა.

დისერტაციის მოკლე შინაარსი. სადისერტაციო ნაშრომის პირველ თავში „ბიზნესი ეკონომიკურ ურთიერთობათა სისტემაში“ განხილულია ბიზნესსაქმიანობა, როგორც საზოგადოების განვითარების უმთავრესი პირობა. გამოკვლეულია სხვადასხვა მეცნიერთა და ეკონომიკურ სკოლათა შეხედულებები ბიზნესსაქმიანობის როლთან და მნიშვნელობასთან დაკავშირებით. აღნიშნულია, რომ პირდაპირი გაგებით „კეთება“, „შექმნა“ და „ბიზნესი“ იდენტური ცნებებია, რომლებიც დაკავშირებულია ბიზნესთან. ნებისმიერი სახის საქმიანობაც ბიზნესს უკავშირდება. ყველაზე ზოგადი ფორმით ბიზნესსაქმიანობა ნიშნავს იმ ნებისმიერი სახეობის სამეწარმეო საქმიანობას, რომელიც იძლევა მოგებას.

ბიზნესი არის საკუთარი ან ნასესხები საშუალებების ხარჯზე განხორციელებული ინიციატივანი, დამოუკიდებელი ეკონომიკური საქმიანობა, დაწყებული რისკისა და ქონებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველზე, რომლის მთავარი მიზანია მოგების მიღება, საკუთარი საქმიანობის განვითარება, აგრეთვე საქონლის გასაღება, სამუშაოს შესრულება, მომსახურების გაწევა. მეწარმეობის ძირითადი ნიშან-თვისებები, რომლითაც იგი განსხვავდება ეკონომიკური საქმიანობის სხვა ფორმებისაგან, არის: 1) დამოუკიდებლობა, პასუხისმგებლობა, ინიციატივა, რისკი, დინამიკურობა; 2) საწარმოები, ფირმა ან საწარმოთა ერთობლიობა, რომელთა განსაზღვრული სახის საქმიანობის განხორციელების შედეგად ღებულობენ მოგებას.

მეწარმე, ბიზნესმენი - საკვანძო ფიგურაა თავისუფალ საბაზრო ეკონომიკაში. შრომა, კაპიტალი, მეცნიერული ცოდნა და წარმოების სხვა ფაქტორები მანამ არ მოქმედებენ, სანამ მათ არ შეეხება ბიზნესმენის ტალანტი. კონკრეტული ბაზრის პირობებში საკუთარი სარგებლობისათვის მომუშავე მეწარმეს იმავდროულად მაქსიმალური სარგებლობა მოაქვს მთელი საზოგადოებისათვის.

ბიზნესის ჩამოყალიბების პროცესი, მეწარმის, როგორც ბიზნესის ძირითადი ფიგურის ფორმირება, დაკავშირებულია კაპიტალის თავდაპირველ დაგროვებასთან. არსებობს მეცნიერული თვალსაზრისი, რომლის შესაბამისად, კაპიტალის თავდაპირველი დაგროვება მოიცავს ფეოდალური საზოგადოების დაშლის შემდგომ პერიოდს, თუმცა სინამდვილეში მისი ნიშნები უფრო ადრეულ ეპოქაში გვხვდება.

კაპიტალის თავდაპირველი დაგროვების ეპოქას (XVIII ს.) განეკუთვნება ბიზნესისა და სამეწარმეო საქმიანობის მეცნიერული კვლევა და ანალიზი. მეწარმის ცნება სამეცნიერო მიმოქცევაში ფრანგმა ეკონომისტმა რიჩარდ კანტილიონმა შემოიტანა ნაშრომში “ნარკვევი ზოგადად ვაჭრობის ბუნების შესახებ» (1755 წ.). სწორედ მას მიაკუთვნებენ მეწარმეობის ერთ-ერთი პირველი კონცეფციის შემოტანას ეკონომიკურ მეცნიერებაში. კანტილიონის შეხედულებები მერკანტილიზმის, ფიზიოკრატებისა და ადამ სმიტის თეორიის ერთგვარი დამაკავშირებელი რგოლია.

მეწარმეობის და შრომის დანაწილების პრობლემები სიღრმისეულად აქვს შესწავლილი ცნობილ შოტლანდიელ ეკონომისტს და მოაზროვნეს ადამ სმიტს. მისი მეთოდოლოგიის საფუძველია ლიბერალიზმის კონცეფცია, რომელიც გადმოიცა ნაშრომში „გამოკვლევა ხალხთა სიმდიდრის ბუნებისა და მიზეზების შესახებ“ (1776). ეს იყო ფაქტობრივად თავისუფალი მეწარმეობის კაპიტალიზმის კონცეფცია. ასეთ სისტემაში რესურსებზე კერძო საკუთრება არსებობს, ხოლო განაწილების მექანიზმი არის საბაზრო. ამ სისტემაში სამეურნეო ცხოვრების თითოეული მონაწილის მოტივაციას პირადი, კერძო, ეგოისტური ინტერესები განაპირობებს.

XIX საუკუნის დასაწყისიდან საქართველოში ფიქსირდება მცდელობები გარკვეულ იურიდიულ ნორმებში ჩამოყალიბებულიყო ვაჭრობა და გაცვლა-გამოცვლა. სწორედ ამ მიზნით, დიდი ადგილი ეთმობა ამ პერიოდში შეგროვილ ქართულ ადათობრივ სამართალში ვაჭრული გარიგებების, ამხანაგობების, თამასუ-

ქების და სხვა შესაბამისი საკითხების იურიდიულ მხარეებს. ამ პერიოდში ვაჭრობის გაიოლების მიზნით თბილისში არსდება ზარაფხანა (1804 წ.), სადაც 1935 წლამდე რუსეთის ამიერკავკასიისათვის იჭრებოდა ქართული სისტემის ფული. იყო აგრეთვე მცდელობები სახელმწიფო ნატურალური ბეგარა-გამოსაღებთა კომუტაციისა -ფულზე გადაყვანისა და ა.შ.

XIX საუკუნის დასაწყისიდან საბაჟო სისტემა უფრო მოწესრიგებული ხდება. მანამდე ფაქტობრივად სათავადოებსა და საფეოდალოებში ეწყობოდა საბაჟოები, რაც ხელს უშლიდა მეწარმეობის განვითარებას. XIX საუკუნამდე საბაჟოები იჯარით გაიცემოდა სახელმწიფოს (მეფის) მიერ. ამ პერიოდისათვის ფაქტობრივად განხორციელდა საბაჟო რეფორმა და საბაჟოები საზღვრებზე და-არსდა, საგარეო ვაჭრობისათვის. 1808 წელს გამოიცა კანონი, სა-დაც აღნუსხულია „ის საქონელი და ნივთები“, რომლებიც საქარ-თველოში იბეგრებიან ბაჟებით.

მეწარმეობისა და ბიზნესის განვითარება 1917-1921 წლებში და-კავშირებული იყო იმ საერთო მოვლენებთან, რომლებიც ისტორი-აში შევიდა სოციალისტური რევოლუციის სახით. 1921 წლიდან ბიზნესი საქართველოში დაექვემდებარა ბოლშევიკურ იდეოლო-გიას და რადგანაც მარქსიზმი ბიზნესს ადამიანების ესპლუატაცი-ის წყაროდ მიიჩნევდა, 1921 წლიდან საქართველოში დაიწყო მი-სი შეფერხების (უპირატესად მსხვილ ბიზნესმენტთა რეპრესიების გზით), ხოლო შემდგომ გაუქმების პროცესი.

ბუნებრივია, ბიზნესის განვითარება ვერ შედგება სათანადო ბიზნეს-გარემოს ფორმირების გარეშე. ბიზნესის გარემოში იგუ-ლისხმება სხვადასხვა ხასიათის პირობათა (ფაქტორთა) ერთობ-ლიობა, რომლებიც გავლენას ახდენენ ბიზნესის განვითარების მიმართულებებზე, მის ტემპებსა და მასშტაბებზე. ამავე თავში განხილულია მასტიმულირებელი ბიზნესგარემოს ფორმირების საზღვარგარეთული გამოცდილება, დახასიათებულია ცალკე-ულ ქვეყნებში არსებული ბიზნესის მაკროეკონომიკური გარემო,

მ.შ. სპეციალური საგადასახადო რეჟიმები და გამოტანილია შესაბამისი დასკვნები. დადგენილია, რომ თანამედროვე პირობებში მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების ეკონომიკათა სტრუქტურას და ეფექტიანობას განაპირობებს ბიზნესის პროფესიული დონე და სოციალური აქტივობა, მისი უნარი, განავითაროს ეკონომიკის ინოვაციური სექტორი.

აღნიშნულია, რომ ქვეყანაში სათანადო დონეზე ვერ ჩამოყალიბდა ბიზნესის მხარდაჭერისა და სტიმულირების სისტემა. ბოლო წლების განმავლობაში სახელმწიფო ძალიან ფრთხილ და ზოგჯერ არამართლზომიერ ნაბიჯებს დგამდა ბიზნეს-სექტორის სტიმულირებისათვის.

სადისერტაციო ნაშრომის მეორე თავი **“გლობალიზაციის გავლენა ბიზნესგარემოზე და საკანონმდებლო რეგულირების ძირითადი ასპექტები”** განიხილავს გლობალიზაციის გავლენას ბიზნესის მაკროეკონომიკურ გარემოზე, ბიზნესის და სახელმწიფოს ურთიერთქმედება ანტიმონოპოლიური რეგულირების კონტექსტში, ასევე საქართველოსში ბიზნესის მაკროგარემოს განმსაზღვრელ რეგულაციებს და სავაჭრო რეჟიმებს.

აღნიშნულია, რომ ცალკეული ქვეყნების ურთიერთობაში ჯერ კიდევ ძლიერია ტრადიციებისა და ათასწლეულებში ჩამოყალიბებული სტერეოტიპების ძალა და როგორც ირკვევა, კიდევ დიდხანს შეინარჩუნებს წამყვან პოზიციებს. რეალურ ვითარებაში გლობალიზაცია ძირითადად ეკონომიკური ინტერესების დაახლოებით ხასიათდება. ამავე დროს ცალკეულ რეგიონებში ინტეგრაციის განვითარება ვერ მიმდინარეობს ისე ჰარმონიულად, როგორც ეს ევროპაში ხდება. ეკონომიკური გლობალიზაციის პირობებში არსებითად გაძლიერდა ეროვნულ მეურნეობათა კარგახსნილობის ტენდენცია და მათი ჩაბმა შრომის საერთაშორისო დანაწილების სისტემაში, უფრო გამჭვირვალე გახდა ეკონომიკური საზღვრები.

ძირითადად თავს იჩენს ორი პრობლემა:

1. უცხოური წარმოშობის რყევები. სხვა ქვეყნებში მიმდინარე პროცესებმა შესაძლოა მნიშვნელოვანი გავლენა იქონიონ საქართველოს ეკონომიკაზე. ეროვნული ეკონომიკები არ არიან დაზღვეული ერთობლივი მოთხოვნის საერთაშორისო რყევებისაგან, რომელთაც შეუძლიათ ქვეყნის მშპ-ის შეცვლა და ქვეყანაში გატარებული ფისკალური პოლიტიკის გაუფასურება.

2. წმინდა ექსპორტის ეფექტის შემთხვევა, როცა სტიმულირებადი ფისკალური პოლიტიკა იწვევს საპროცენტო განაკვეთის, შიგა მოთხოვნის და ვალუტის ფასის ცვლილებას მათგან გამომდინარე ცვლილებებით.

პირველივე პარაგრაფში გამოტანილია დასკვნა იმის შესახებ, რომ გლობალიზაცია და ცივილიზებული ქვეყნების ეკონომიკათა „ღია ეკონომიკებად“ ქცევა ხელს უშლის დამოუკიდებელი ეკონომიკური პოლიტიკის წარმართვას. ამიტომ, ინტენსიური საერთაშორისო ეკონომიკური ინტეგრაციის ფონზე იზრდება ეკონომიკური პოლიტიკის მნიშვნელობა, რაც განპირობებულია ქვეყნის განვითარებაზე გლობალიზაციის ეფექტებით. სწორად ფორმირებული სახელმწიფოებრივი პოლიტიკა საშინაო და საგარეო მიზნების მიღწევას უწყობს ხელს.

ამავე თავში აღნიშნულია, რომ ეკონომიკური თავისუფლება, პირველ ყოვლისა, თავისუფალ მეწარმეობასთან ასოცირდება. ეს უკანასკნელი ნიშნავს იმას, რომ მეწარმეობის ფორმების შერჩევა სახელმწიფოს მიერ კი არ უნდა იყოს დეტერმინირებული, არამედ ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური თავისებურებებიდან გამომდინარე, კანონმდებლობის საფუძველზე. კანონი უნდა იცავდეს მეწარმეობას და ხელს უწყობდეს მის განვითარებას.

ბიზნესის განვითარება ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორია. ბიზნეს-გარემოს გამართული ფუნქციონირებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს ქვეყანაში თავისუფალი კონკურენციის არსებობას. შესაბამისად, ანტიმონოპოლიური პოლიტიკა ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების შემადგენელი ნაწილია, რომლის მთავარი და-

ნიშნულებაა ერთი მხრივ, უზრუნველყოს მაღალი ეფექტიანობის მექანე მსხვილმაშტაბიანი ეკონომიკური უპირატესობების გამოყენება და მეორე მხრივ, განახორციელოს კონკურენციის განვითარების მიზნით, ამ ეკონომიკის შესაძლო ნეგატიური შედეგების განეიტრალება.

რეფორმის პირველ წლებში, საქართველოს პრაქტიკულად არ ქონდა ბაზრის რეგულირების გამოცდილება, რაც ისტორიული ფაქტორით იყო გამოწვეული. ქვეყანას, რეალურად პირველად მის ისტორიაში, გაუჩნდა ეკონომიკის რეგულირების ისეთი მნიშვნელოვანი ინსტიტუტები, როგორიცაა ეროვნული ვალუტა, საგადასახადო სისტემა; გაჩნდა ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობა, პარალელურად შეიქმნა მარეგულირებელი კომისიები. ქვეყანაში შეიქმნა ნებართვების სისტემა, ლიბერალური გახდა საგარეო ვაჭრობა, მინიმუმამდე შემცირდა რეგულირებადი ფასების რაოდენობა. რეალურად, სახელმწიფო სხვადასხვა ფორმით არეგულირებდა მხოლოდ ე.წ. „ბუნებრივი მონოპოლიების“ ფასებს.

2004 წლიდან საქართველოში რიგი მარეგულირებელი ორგანოები და სტრუქტურები გაუქმდა. მნიშვნელოვნად შემცირდა იმ საქმიანობათა ჩამონათვალი, რომელიც ლიცენზირებას მოითხოვდა. კერძოდ, ასეთი საქმიანობების 900 დასახელებიდან დარჩა მხოლოდ 114. გაუქმდა ზომისა და წონის კონტროლი, ვეტერინარული საქმიანობის ლიცენზია და ნებართვა, პესტიციდების წარმოების და ვაჭრობის ლიცენზია, წინასარეისო სამედიცინო შემოწმება და ა.შ. პრაქტიკულად, დერეგულირდა ფარმაცევტული პროდუქციით საბითუმო ვაჭრობა. გაუქმდა საავიაციო გადაზიდვებში პროტექციონისტული ნორმა, რომელიც ქართული და უცხოური კომპანიების პარიტეტს ითვალისწინებდა. თუ საქართველოში ბოლო წლების განმავლობაში განხორციელებული სტრუქტურული ცვლილებების ანალიზს ჩავატარებთ, ნათლად გამოჩნდება, რომ აღნიშნული ცვლილებების მიზანი ეკონომიკის სრული დერეგულირება გახდა.

თანამედროვე ეტაპზე უმთავრესი ამოცანა სწორედ კონკურენ-

ციის ჩარჩო კანონის სრულყოფაა. არსებული ხელისუფლებაც ამის მზაობას არაერთხელ აფიქსირებს, თუმცა სასურველია ქვეყნის საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმა სრულყოფილებით ხასიათდებოდეს. ფაქტია, რომ „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს მოქმედმა კანონმა „ვერ იმუშავა“ და სრულყოფასა და დახვეწას მოითხოვს.

მეორე თავის ბოლო ნაწილი საქართველოში ბიზნესის მაკროგარემოს განმსაზღვრელ რეგულაციებს და სავაჭრო რეჟიმებს განიხილავს. ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია სამართლებრივი ნორმები, რომლებიც ახდენს ორგანიზაციულ-სამართლებრივი, ქონებრივი, ფისკალური, შრომითი და სხვა ურთიერთობების რეგლამენტირებას. ურთიერთიერთობების ორგანიზაციულ-სამართლებრივი მდგენელი მოიცავს ბიზნეს სტრუქტურების ჩართულობას ნორმატიულ-სამართლებრივი ბაზის გამომუშავების პროცესში. კერძოდ, ეს შეიძლება იყოს:

მთლიანად ბიზნეს-საქმიანობა;

კერძო საკუთრების ურთიერთობათა რეგულირება, სამეწარმეო კაპიტალისა და შემოსავლების დაბეგრვა, საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობა, ფასწარმოქმნის მექანიზმი;

ეკონომიკური საქმიანობის გარკვეული სახეების ლიცენზირება.

მნიშვნელოვანია, რომ საქართველოს კონსტიტუციის 30-ე მუხლით სახელმწიფო ვალდებულია ხელი შეუწყოს თავისუფალი მეწარმეობისა და კონკურენციის განვითარებას. ამასთან, სამეწარმეო სექტორისათვის უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ახალი სახის საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადის შემოღების (გარდა აქციზისა) კონსტიტუციურ აკრძალვას (მუხლი 94), რომლის შესაძლებლობა მხოლოდ რეფერენდუმით დაწესდა.

საქართველოში ბიზნესის დარეგისტრირება მარტივ პროცედურებთან არის დაკავშირებული, რომლისთვისაც მხოლოდ ერთი დღეა საჭირო.

ცხრილი 1.

რეგისტრირებულ საწარმოთა რაოდენობა ორგანიზაციულ-
სამართლებრივი და საკუთრების ფორმების მიხედვით
(ერთეული, ნაზრდი ჯამით 2008 წლიდან)

	2008	2009	2010	2011	2012
სულ ორგანიზაციულ- სამართლე-ბრივი ფორმების მიხედვით	374440	412856	459077	511177	553692
სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოება კომანდიტური საზოგადოება შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება სააქციო საზოგადოება კოოპერატივი უცხოური საწარმოს ფილიალი ინდივიდუალური მეწარმე	2705 178 70646 2159 2474 110 296177	2726 183 78358 2179 2483 131 326796	2739 187 89604 2202 2498 157 361690	2744 188 103543 2251 2521 194 399736	2749 188 118531 2286 2540 288 427110
საკუთრების ფორმების მიხედვით					
არასახელმწიფო კერძო პირი-საქართველოს მოქალაქე უცხოელი კერძო პირი კერძო შერეული სახელმწიფო	372160 368174 1871 2115 2280	410565 406307 2014 2244 2291	456763 451242 2956 2565 2314	508814 501044 4764 3006 2363	551327 539470 8773 3084 2365

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

მოქმედი საგადასახადო კოდექსით, მიკრო და მცირე ბიზნესის სტატუსის მქონე პირებზე ვრცელდება სპეციალური - შეღავათიანი დაბეგვრის რეჟიმები, კერძოდ, მიკრო ბიზნესი არ იბეგრება სამემოსავლო გადასახადით, ხოლო მცირე ბიზნესი სარგებლობს დაბეგვრის შეღავათიანი რეჟიმით. მცირე ბიზნესის

სტატუსი შეიძლება მიენიჭოს მეწარმე ფიზიკურ პირს, რომლის მიერ ეკონომიკური საქმიანობიდან მიღებული ერთობლივი შემოსავალი კალენდარული წლის განმავლობაში არ აღემატება 100 000 ლარს. ამასთან, მას ეკრძალება განახორციელოს ცალკეული საქმიანობის სახეები, რომელთა ჩამონათვალს განსაზღვრავს საქართველოს მთავრობა. ამავე წესით განისაზღვრება შემოსავლის ის სახეები, რომლებიც არ დაიბეგრება სპეციალური დაბეგვრის რეჟიმით.

ბიზნესის მაკროგარემოს რეგულირებაში გადაწყვეტი მნიშვნელობა საგადასახადო რეჟიმებს და განაკვეთებს ენიჭებათ. ბოლო ათწლეულში საქართველოში მნიშვნელოვნად არის შემცირებული საგადასახადო განაკვეთები (იხ. ცხრ. 2)

ცხრილი 2.

საგადასახადო განაკვეთების ცვლილებები საქართველოში
2005 წლიდან

გადასახადები და განაკვეთები 2005 წლის 1 იანვრამდე	გადასახადები და განაკვეთები 2008 წლის 1 იანვრამდე	გადასახადები და განაკვეთები 2008 წლიდან
საშემოსავლო გადასახადი-12-20%	საშემოსავლო გადასახადი-12%	საშემოსავლო გადასახადი-20%
მოგების გადასახადი-20%	მოგების გადასახადი-20%	მოგების გადასახადი-15%
სოციალური დაზღვევის გადასახადი-31%+1% დღგ-20%	სოციალური გადასახადი-20%	
აქციზი-დიფერენცირებული	აქციზი-დიფერენცირებული	აქციზი - დიფერენცირებული
ქონების გადასახადი-0,1-1%	ქონების გადასახადი-არა უმეტეს 1%	ქონების გადასახადი-არა უმეტეს 1%
ავტოსატრანსპორტო საშუალებათა მესაკუთრეთა გადასახადი-დიფერენცირებული	საბაჟო გადასახადი-დიფერენცირებული	საბაჟო გადასახადი-დიფერენცირებული

გადასახადი ქონების გადაცემისათვის	გაუქმებული	გაუქმებული
გადასახადი ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობისათვის	გაუქმებული	გაუქმებული
გადასახადი მავნე ნივთიერებებით გარემოს დაბინძურებისათვის	გაუქმებული	გაუქმებული
გადასახადი საქართველოში ავტოსატრანსპორტო საშუალებების შემოსვლისათვის და ზენორმატიული დატვითვისთვის - დიფერენცირებული	გაუქმებული	გაუქმებული
ფიქსირებული გადასახადი- დიფერენცირებული	გაუქმებული	გაუქმებული
მცირე ბიზნესის გადასახადი-5%	გაუქმებული	გაუქმებული
ადგილობრივი გადასახადი, რო- მელიც აერთიანებდა 7 გადასახადს- დიფერენცირებული	გაუქმებული	გაუქმებული

საქართველოში მოქმედი ბიზნესისათვის ლიცენზიის ან ნებართვის მოპოვება საჭიროა ისეთი საქმიანობის განსახორციელებლად, რომელიც რეგულირდება სახელმწიფოს მიერ და ხასიათდება ადამიანის სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის მომეტებული საფრთხით, მოიცავს განსაკუთრებით მნიშვნელოვან სახელმწიფო ან საზოგადოებრივ

ინტერესებს ან დაკავშირებულია სახელმწიფო რესურსებით სარგებლობასთან.

საქართველოს გააჩნია მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე ლიბერალური სავაჭრო პოლიტიკა, რაც გულისხმობს გამარტივებულ საგარეო ვაჭრობის რეჟიმსა და საბაჟო პროცედურებს, დაბალ საიმპორტო ტარიფებსა და მინიმალურ არასატარიფო რეგულირებას.

საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, ექსპორტი ან რეექსპორტი საქართველოდან გათავისუფლებულია საბაჟო გადასახადისგან. ექსპორტი საქართველოდან არ იბეგრება დღ-თი.

ქვეყნის კანონმდებლობით, საგარეო ვაჭრობაში არ არის გათვალისწინებული რაიმე არასატარიფო შეზღუდვები (ლიცენზირება, კვოტირება, აკრძალვები და სხვა) გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ეს აუცილებელია ჯანმრთელობის, უსაფრთხოებისა და გარემოს დაცვისთვის.

შედეგად, საქართველოს აქვს:

- თავისუფალი სავაჭრო რეჟიმი – დსთ-ს ქვეყნებთან და თურქეთთან (2008 წლიდან);
- უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმი (MFN) – მსო-ის წევრ ქვეყნებთან;
- პრეფერენციული რეჟიმი (GSP) – აშშ-სთან, კანადასთან, იაპონიასთან, შვეიცარიასთან, ნორვეგიასთან;
- პრეფერენციული რეჟიმი (GSP+) – ევროკავშირის ქვეყნებთან (7200 სახეობის პროდუქცია 2005 წლიდან).

ამასთან, ინვესტიციების ურთიერთდაცვისა და წახალისების შესახებ ხელშეკრულება ძალაშია 32 ქვეყანასთან, ხოლო ორმაგი დაბეგვრის თავიდან აცილების შესახებ ხელშეკრულება 42 ქვეყანასთან.

Doing Business -ის მიხედვით (მსოფლიო ბანკის ჯგუფის ნაწილი, რომლის ანგარიშიც ქვეყნდება ყოველწლიურად) საქართველოს რეიტინგი 2014 წელს მე-8 ადგილით განისაზღვრა

189 ქვეყანას შორის (2006 წელს 112-ე ადგილიდან გადაინაცვლა, ანუ გაუმჯობესება 104 ქულით).

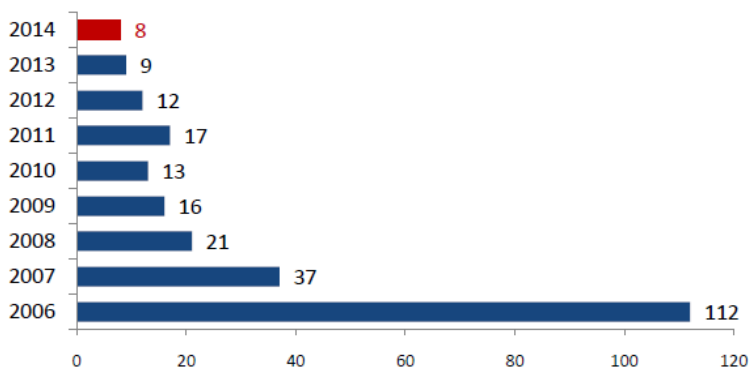
ქვეყანაში განხორციელდა 36 რეფორმა როგორც ინსტიტუციური, ასევე მარეგულირებელი გარემოს დახვეწის კუთხით და გაუმჯობესებული პოზიცია ყველა მაჩვენებელში (იხ. ნახ. 1).

მნიშვნელოვან რეფორმებად ჩაითვალა:

1. ლიცენზიებისა და ნებართვების რაოდენობის მნიშვნელოვანი შემცირება;
2. “One-Stop-Shop” & “Silence is Consent” (“ერთი სარკმლის პრინციპი” და “დუმილი თანხმობის ნიშანია”) შეიქმნა სალიცენზიო აპლიკაციებისათვის;
3. გამარტივებული საგადასახადო კოდექსით 21 გადასახადიდან დარჩა მხოლოდ 6 გადასახადი;
4. ქონების დარეგისტრირებისათვის საჭირო დრო და ღირებულება შემცირდა.

ნახაზი 1.

საქართველოს პოზიცია 2006-2014 წლებში

დისერტაციის მესამე თავი „საქართველოში ბიზნესის
მაკროგარემოს სრულყოფის მიმართულებები“ ეთმობა

საქართველოში ბიზნესის განვითარების უახლოესი წარსულის ტენდენციები და თანამედროვე მდგომარეობის წარმოჩენას, ასევე საქართველოში ბიზნესის მაკროეკონომიკური გარემოს გაუმჯობესების პერსპექტივებისა და პროგნოზების განსაზღვრას.

აღნიშნულია, რომ 1990-ანი წლების პირველ ნახევარში დამოუკიდებელ საქართველოში ბიზნესის განვითარების გზაზე გამოიკვეთა ისეთი უმნიშვნელოვანესი პრობლემები, როგორიცაა: ინფლაცია, ეროვნული ვალუტის არასტაბილურობა და ფასების უმართავი ზრდა; პრობლემები საწარმოთა რეგისტრაციისას; არგადახდები, საგადახდელო დისციპლინის დაცემა და მომხმარებელთა გადახდისუნარიანობის შეკუმშვა იწვევდა ნაღდი ფულის ბრუნვის სწრაფ ზრდას მისთვის დამახასიათებელი უხერხულობებით; მაღალი საპროცენტო განაკვეთები, გრძელი და საშუალოვადიანი კრედიტების მიღების შეუძლებლობა და სხვა. დასახელებულმა მოვლენებმა და ნეგატიურმა ტენდენციებმა საქართველოს ეკონომიკაში საკმაოდ მძიმე სურათი შექმნეს.

საქსტატის მონაცემებით, სოფლის მეურნეობის წარმოების 90%-ზე მეტი საკუთარი მოხმარებისთვისაა განკუთვნილი და იგი მოსახლეობის არსებობის მნიშვნელოვანი წყაროა. სოფლის მეურნეობის პროდუქციის რეალიზაციიდან მიღებული შემოსავლების წილი შინამეურნეოების მთლიან შემოსავლებში მხოლოდ 7%-ია მსოფლიო ბანკის მონაცემებით, საქართველო სოფლის მეურნეობის პროდუქტიულობის მიხედვით ბოლო ადგილზეა პოსტსაბჭოთა ქვეყნებს შორის. ქვეყნის მშპ-ში სოფლის მეურნეობის წილი 8%-ს ოდნავ აჭარბებს.

განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია საკუთრების უფლების დაცვის პრობლემები პოსტრევოლუციურ საქართველოში. კერძო საკუთრება, საერთო საკუთრებისაგან განსხვავებით, უკვე დიდი ხანია აღიარებულია ეკონომიკური განვითარების მნიშვნელოვან წინაპირობად. ეს უფლება დაცულია თითქმის ყველა თანამედროვე სახელმწიფოს კანონმდებლობაში. კერძო საკუთრების უფლება გარანტირებულია საქართველოს უზენაეს

კანონშიც – საქართველოს კონსტიტუციაში.

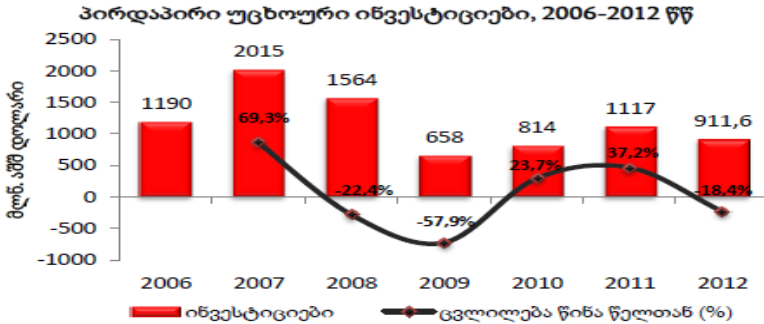
თუმცა ახლო წარსულში ამ მხრივ საქართველოში მეტად არასახარბიელო ტენდენციები დაფიქსირდა. 2004-2007 წლებში სახელმწიფოსთვის ნაჩუქარი ქონების საერთო ღირებულებამ შეადგინა 137,8 მლნ. ლარი, 6 მლნ. აშშ დოლარი და 10 100 ევრო.

Heritage Foundation-ის 2011 წლის ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსის მიხედვით, საქართველო საკუთრების უფლების დაცვით დგას ისეთი ქვეყნების გვერდით (40 ქულა), როგორიცაა ყაზახეთი, შრი-ლანკა, პაკისტანი, ნეპალი და კამბოჯა.

მივიჩნევთ, რომ ანალოგიური ქმედებები ამ ფორმით დაუშვებელია და მათი განმეორება შეარყევს როგორც ქვეყნის ავტორიტეტს, ისე მეწარმეობის განვითარების შემაფერხებელ ფაქტორადაც მოგვევლინება.

აუცილებელია აღინიშნოს იმ პოზიტივების შესახებაც, რაც ბიზნესის განვითარებისა და საინვესტიციო გარემოს სრულყოფის მიმართულებით დაფიქსირდა.

სტაბილური ეკონომიკური განვითარება, ლიბერალური და თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკური პოლიტიკა, მხოლოდ 6 გადასახადი და შემცირებული საგადასახადო განაკვეთები, ლიცენზიებისა და ნებართვების მცირე რაოდენობა, ადმინისტრაციული პროცედურების სიმარტივე, პრეფერენციული სავაჭრო რეჟიმები მსოფლიოს მრავალ ქვეყანასთან, ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობა, კარგად განვითარებული და ინტეგრირებული სატრანსპორტო სისტემა, განათლებული კვალიფიციური და კონკურენტული სამუშაო ძალა და სხვა მრავალი ფაქტორი წარმოადგენს მყარ საფუძველს საქართველოში ბიზნესის დაწყებისა და მისი წარმატებული განვითარებისათვის.

წყარო: სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

2006 წლიდან 2012 წლის ჩათვლით საქართველოში განხორციელებულმა პირდაპირმა უცხოურმა ინვესტიციებმა სულ 8,270,9 მლნდ. აშშ დოლარი შეადგინა. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი – 2,015.0 მლნ. აშშ დოლარი 2007 წელს დაფიქსირდა, რაც 69.3%-ით აღემატება წინა წლის მონაცემს. ინვესტიციების მაღალი ტემპი შენარჩუნებული იყო 2008 წლის აგვისტომდე. 2012 წელს საქართველოში 911,6 მლნ. აშშ დოლარის პირდაპირი უცხოური ინვესტიცია განხორციელდა, რაც 18.4%-ით ნაკლებია 2011 წლის მონაცემებზე

თანამედროვე პირობებში რეგიონების გამოკვეთილი როლისა და მნიშვნელობის გათვალისწინებით, ამავე თავში გამოვიკვლიეთ საქართველოს რეგიონებში ბიზნეს აქტივობა. რეგიონის კონკურენტუნარიანობის განსაზღვრულ ეკონომიურ ფაქტორს მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს ბიზნეს-სექტორის სტაბილური ფუნქციონირება. სამომავლო პერსპექტივების (სტრატეგიის) განსაზღვრისა და მმართველობითი გადაწყვეტილებების მისაღებად აუცილებელია მოხდეს ამ სექტორის ზუსტი დიაგნოსტიკა.

რეგიონის ბიზნეს-აქტივობის შესაფასებლად მიზანშეწონილად

მივიჩნიეთ 6 მაჩვენებლის გამოყენება, რომელთა დამუშავება და ანალიზი მმართველობითი რგოლისათვის სირთულეს არ წარმოადგენს. ეს მაჩვენებლებია: მოსახლეობის საშუალოწლიური რიცხოვნობა, დასაქმებულთა რიცხოვნობა, პროდუქციის გამოშვება, დასაქმებულთა საშუალოთვიური ანაზღაურება, ინვესტიციები ფიქსირებულ აქტივებში და დამატებული ღირებულება (იხ. ცხრ. 3-4).

იმისათვის, რომ რეგიონში სრულყოფილად დავაკვირდეთ ბიზნეს-სექტორში მიმდინარე პროცესებს, შემოვიღეთ ბიზნეს აქტივობის ინდექსი ($I_{\text{ბ}}$). იგი არა მარტო ამყარებს მაჩვენებლებს შორის კავშირს, არამედ სხვადასხვა რეგიონების მაჩვენებლების შედარების საშუალებასაც იძლევა.

$$I_{\text{ბ}} = E1 + E2 + E3 + E4 + E5 + E6$$

სადაც E_n არის ტერიტორიის ბიზნეს-აქტივობის დონის ზრდის ტემპის განმსაზღვრელი ცალკეული კომპონენტის მაჩვენებლები (მათი რიგითი ნომერი ემთხვევა ჩვენს მიერ შერჩეულ და ზემოთ ჩამოთვლილ მაჩვენებლებს).

ფორმულიდან ჩანს, რომ ნებისმიერი მდგენელის მაღალი დონე განსაზღვრავს ეფექტიანობის საერთო დონის ზრდის შესაძლებლობას და შესაბამისად, ზრდის ბიზნეს აქტივობის ინდექსს ($I_{\text{ბ}}$).

ბიზნეს აქტივობის შესაფასებლად გაზომვადი კრიტერიუმების შერჩევა საშუალებას გავძლევს არა მარტო შევადაროთ ერთმანეთს ცალკეული რეგიონები, არამედ დავაკვირდეთ ბიზნეს-სექტორში მიმდინარე პროცესებს ნებისმიერ დროით ინტერვალში, მოვახდინოთ დროული დიაგნოსტიკა და გამოვიტანოთ სათანადო დასკვნები რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკისათვის, რაც ოპტიმალური გადაწყვეტილებების მიღების საფუძველია.

საქართველოში ბიზნესის გარემოს კუთხით უახლოეს წარსულში არსებული ძირითადი პრობლემებიდან აღსანიშნავია: ადგილობრივი წარმოების შევიწროება, იმპორტის ხელშეწყობა-სტიმულირება, სახელმწიფო სექტორის მნიშვნელოვანი წილი

ზიზნეს აქტივობის ინდექსი საქართველოს რეგიონების მიხედვით

ინდიკატორი	იმერეთი	გურია	მცხეთა-მთიანეთი	სამცხე-ჯავახეთი	სამეგრელო-ზემო სვანეთი	რაჭა-ლეჩხუმი-სვანეთი	ქვემო ქართლი	კახეთი	შიდა ქართლი
E_1 (ათასი კაცი)	1,01	1,00	1,01	1,02	1,02	0,98	1,03	1,01	1,02
E_2 (ათასი კაცი)	1,24	1,18	1,38	1,38	1,13	0,99	1,18	1,14	0,98
E_3 (მლნ. ლარი)	2,47	1,48	2,68	2,82	1,62	1,57	1,80	2,14	2,42
E_4 (ლარი)	1,55	1,13	1,26	1,50	1,34	1,09	1,38	1,26	1,52
E_5 (მლნ. ლარი)	1,61	5,43	1,23	1,88	3,58	1,1	2,37	3,32	0,67
E_6 (მლნ. ლარი)	2,27	1,31	2,58	3,01	1,55	1,63	1,78	1,96	2,29
I_{Σ}	10,15	11,54	10,15	11,60	10,24	7,35	9,54	10,82	8,89

მშპ-ს ზრდაში, ანტიმონოპოლიური რეგულირების არარსებობა, ქვეყანაში მცირე და საშუალო ბიზნესის როლის დაკნინება, საბანკო კრედიტების ნაკლები ხელმისაწვდომობა. ბიზნესს ფაქტობრივად არ ჰქონდა სასამართლო წესით გასაჩივრებისა და თავის მართლების საშუალება.

საქართველოში ჩატარებულმა ბოლო საპარლამენტო არჩევნებმა (2012 წ.) დაადასტურა, რომ ქვეყნის მოსახლეობის უმრავლესობა მხარს უჭერს ცვლილებებს საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში, მათ შორის, განსაკუთრებით ეკონომიკაში. საერთაშორისო ორგანიზაციების, ადგილობრივი ექსპერტებისა და ქართველი მეაწრმეების პოზიცია საერთოა იმასთან დაკავშირებით, რომ უკანასკნელი წლების განმავლობაში ბიზნესგარემო მნიშვნელოვნად უმჯობესდება. ზოგადად, ბიზნესის კეთება საქართველოში შედარებით გამარტივებულია. თუმცა დღემდე უამრავი პრობლემა არსებობს, რაც მოგვარებას საჭიროებს.

მართალია საქართველოში ეკონომიკური ზრდის ტემპი ბოლო წლებში მაღალი იყო, თუმცა უმუშევრობის დონეზე მან ვერ იქონია პოზიტიური გავლენა. საკმარისია ითქვას, რომ 2007 წელს მშპ-ის რეალურმა ზრდამ პიკს – 12,2%-ს მიაღწია, მაგრამ უმუშევრობის დონემ შეადგინა 13,3 პროცენტი, ანუ დაახლოებით იმდენივე, რამდენიც იყო წინა წელს, როდესაც ეკონომიკური ზრდა 9,4 პროცენტს შეადგენდა.

მაკროეკონომიკური პოლიტიკის ახალი ორიენტირების ჩამოყალიბებას განაპირობებს სამთავრობო პროგრამის შემდეგი პოზიციები: საბაზრო ურთიერთობათა განვითარებასთან ერთად სისტემურ ტრანსფორმაციაში საკვანძო როლის სახელმწიფოსათვის მინიჭება; ქვეყნის ეკონომიკის გლობალური კონკურენტუნარიანობის ამაღლების უზრუნველსაყოფად ეკონომიკის სტრუქტურული მოდერნიზება; სამართლიანი საბაზრო გარემოს შექმნა ხელმისაწვდომი მოქნილი და თანამედროვე ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბება და ა.შ.

ბიზნეს სექტორის ძირითადი მაჩვენებლები

მაჩვენებლები	2008	2009	2010	2011	2012
რეგისტრირებულ საწარმოთა რაოდენობა, ერთეული	374440	412856	459077	511177	553692
ბრუნვა, მლნ. ლარი	19650.7	20302.2	24400.7	36726.2	42048.0
გამომწვეული პროდუქცია, მლნ. ლარი	10248.4	11003.1	13303.7	19239.9	23096.0
დამატებული ღირებულება, მლნ. ლარი	5162.6	5464.1	7603.2	9253.7	11190.7
შუალედური მოხმარება, მლნ. ლარი	5085.8	5539.0	6600.5	9986.3	11905.3
ძირითადი კაპიტალი, მლნ. ლარი	9257.1	12025.8	13386.1	15538.7	18625.8
დასაქმებული რაოდენობა, კაცი	349250	387463	397806	503236	534397
შრომის საშუალო თვიური ანაზღაურება, ლარი	519.8	538.1	592.7	622.6	714.3

მაკროეკონომიკური ორიენტირების ფორმირებაში მნიშვნელოვანი ადგილი უნდა დაეთმოს უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის მიმართულებით გათვალისწინებულ ღონისძიებათა კომპლექსს, რისთვისაც უნდა შეიქმნას სტაბილური ინვესტიციური გარემო, ბიზნესი სრულიად გათავისუფლდეს სახელისუფლებო ზეგავლენისაგან და შეიქმნას საკუთრების დაცვის მყარი გარანტიები, გააქტიურდეს მუშაობა თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ ევროკავშირთან, აშშ-სთან და სხვა ქვეყნებთან.

საჭიროდ მიგვაჩნია ადგილობრივი ბაზრის დაცვა უცხოური დემპინგური საქონლისაგან, ღონისძიებების გატარება რუსეთის ბაზარზე ქართული აგროსამრეწველო პროდუქციის შეღწევისათვის.

მაკროეკონომიკური პოლიტიკის ფორმირებაში მნიშვნელოვანი როლი განეკუთვნება მონეტარულ პოლიტიკას. ამ კუთხით მომავალში გათვალისწინებულ უნდა იქნას ეროვნული ვალუტის მიმართ ნდობის გაზრდა და შესაბამისად დოლარიზაციის ღონის შემცირება, აგრეთვე მონეტარული ხელისუფლების გათავისუფლება პოლიტიკური ზეწოლისაგან, კომერციულ ბანკებს შორის ჯანსაღი კონკურენციის დამკვიდრება, დეპოზიტების დაზღვევის სისტემის დანერგვა, რაც ხელს შეუწყობს ეკონომიკური ზრდის დაჩქარებას.

მაკროეკონომიკური პოლიტიკის ფორმირებაში განსაკუთრებული ადგილი უნდა დაიკავოს ფისკალურმა პოლიტიკამ, რომლის ერთ-ერთ მთავარ მიმართულებად მომავალში მიჩნეულია არამიზნობრივი სუბიექტის ხარჯების გაუქმება.

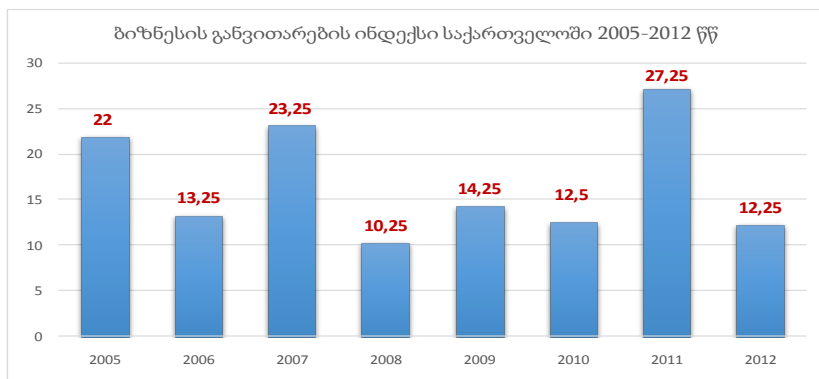
ბიზნესის მაკროეკონომიკური გარემოს მართებული შეფასება შეუძლებელია ბიზნესის განვითარების შესაძლებლობების გამოვლენის გარეშე. ამისათვის მოვახდინეთ ბიზნესის ფუნქციონირების კომპლექსური შეფასება.

შეფასების სიზუსტის მიზნით გამოვიყენეთ ინდექსის შერჩევის მეთოდი (გამოვთვალეთ ბიზნესის განვითარების ინდექსები (I_p)). იგი საშუალებას გვაძლევს ოპერატიულად და

ეფექტიანად შევაფასოთ ბიზნესის თანამედროვე მდგომარეობა და განვითარების პერსპექტივები.

კვლევის პროცესში გამოვიყენეთ სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემები 2004 წლიდან, რამაც ცხრაწლიანი პერიოდისათვის (2004–2012 წლები) მოგვცა ინდექსების განსაზღვრის და ტენდენციების გამოვლენის საშუალება (იხ. ნახ. 3).

ნახაზი 3.

ბიზნესის ხელშემწყობ მაკროეკონომიკურ პოლიტიკაში გადამწყვეტად მიგვაჩნია დიფერენცირებული საგადასახადო რეჟიმების გამოყენება. კერძოდ, ქვეყნის სხვადასხვა ნაწილში შესაძლოა განსხვავებული ფიქსირებული გადასახადების დაწესება, მათი პოტენციალიდან და განვითარების არსებული დონიდან გამომდინარე.

ბიზნესგარემოს შეფასებისას აუცილებლად უნდა გავითვალისწინოთ მიმზიდველობა უცხოელი ინვესტორებისათვის. მსხვილი ფინანსური რესურსების მოზიდვისათვის, პირველ რიგში, აუცილებელია სტაბილურობის უზრუნველყოფა. რამდენად დაბალიც უნდა იყოს გადასახადების განაკვეთი, თუ ქვეყანაში არ იქნება სტაბილური საკანონმდებლო და პოლიტიკური გარემო, შეუძლებელი იქნება განვითარებული და მიმზიდველი გარემოს ჩა-

მოყალიბება. ბოლო წლების გამოკვლევების შესწავლამ ცხადყო, რომ ქართული ბიზნეს გარემოსათვის ყველაზე „პოპულარული პრობლემებია“ რთულად აღსაქმელი კანონმდებლობა, ორაზროვანი ჩანაწერები და კანონების ხშირი ცვალებადობა. მიგვაჩნია, რომ ხელისუფლებამ უფრო მეტად უნდა აღმოუჩინოს მიზნობრივი მხარდაჭერა ეკონომიკური ზრდის განმაპირობებელ მთავარ დარგებს - სოფლის მეურნეობას, გადამამუშავებელ მრეწველობას, ვაჭრობას და ტურიზმს. საჭიროა ინვესტიციური ფონდების დროულად ამოქმედება, სახელმწიფო ინვესტიციური ბანკის შექმნა, ევროკავშირთან თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ ხელშეკრულების გაფორმების დაჩქარება, პოლიტიკური სტაბილურობის უზრუნველყოფასა და რეფორმების განვითარებაში უფრო მეტი სისწრაფე და გაბედულობა.

ძირითადი შედეგები და ზოგადი დასკვნები. ჩვენს მიერ ჩატარებულმა კვლევამ შემდეგი დასკვნების და მეცნიერული მიღწევების წარმოდგენის საშუალება მოგვცა:

1. მიუხედავად ბიზნესგარემოს გაუმჯობესების ტენდენციებისა, საქართველოს ბიზნესკლიმატი კვლავაც მრავალი მნიშვნელოვანი გამოწვევის წინაშე დგას, რომელთა წარმატებით მიღწევისათვის აუცილებელია გამართული დიალოგის პრაქტიკის დანერგვა სახელმწიფოსა და კერძო სექტორს შორის;

2. პოსტსაბჭოთა პერიოდის საქართველოს ეკონომიკის რეფორმირების პროცესში ვერ იქნა შემუშავებული ეკონომიკის ისეთი მოდელი, რომელიც ქვეყნის წარმატებას და სტაბილურ განვითარებას უზრუნველყოფდა. ”ვარდების რევოლუციის“ შემდგომ პერიოდში ავტორიტატულმა სტილმა და გაუაზრებელმა ეკონომიკურმა რეფორმებმა ქვეყანაში რთული სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა შექმნეს.

3. ქართული ბაზრის ერთ-ერთი „მტკივნეული მხარეა“ მონოპოლისტური სტრუქტურების არსებობა და მისი შეზღუდვის წინააღმდეგ ქმედითი ბერკეტების არარსებობა. ბაზარზე თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის უზრუნველყოფის მიზნით,

საჭიროა შეიქმნას სათანადო საკანონმდებლო ბაზა და შესაბამისი მექანიზმები, რაც ხელს შეუწყობს თავისუფალი საბაზრო პრინციპების გაზრდას და ოლიგოპოლისტური ფასების შემცირებას.

4. არაწონასწორადი მდგომარეობები ფულად, საკრედიტო და სავალუტო ბაზრებზე ქართული ბიზნესის მხოლოდ ცალკეული სექტორებისათვის ქმნიან უპირატესობებს და ამავდროულად არცთუ საიმედო და მიმზიდველ პირობებს ეკონომიკური განვითარებისათვის.

5. ბიზნესგარემოს შეფასებისას აუცილებლად უნდა გავითვალისწინოთ მიმზიდველობა უცხოელი ინვესტორებისათვის. მსხვილი ფინანსური რესურსების მოზიდვისათვის, პირველ რიგში, აუცილებელია სტაბილურობის უზრუნველყოფა. ქვეყანაში უნდა არსებობდეს სტაბილური საკანონმდებლო და პოლიტიკური გარემო.

6. ინვესტიციების მოზიდვის თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია ევროკავშირის მიერ მონიჭებული განზოგადოებული პრეფერენციების გაფართოებული სისტემის (GSP+) უფრო სრულად გამოყენება, რამდენადაც იგი ითვალისწინებს საქართველოს ექსპორტის თითქმის უტარიფო დაშვებას ევროკავშირის ბაზარზე.

7. აუცილებელია საკანონმდებლო ბაზის დახვეწა და მისი მართივად აღქმის უზრუნველყოფა. საჭიროა საკანონმდებლო სფეროს პროცედურული ნაწილების მეტი დახვეწა-გამარტივება და შესაბამისი ინფორმირებულობის დონის გაზრდა.

8. მიგვაჩნია, რომ საჭიროა დაწესდეს შეზღუდვა საქართველოს საგადასახადო კოდექსში ცვლილებების შეტანასთან დაკავშირებით. უნდა აიკრძალოს მიმდინარე საქმიანობის შეჩერება და დაყადაღება, ზოგადად კი უნდა განხორციელდეს საგადასახადო სანქციების ოპტიმიზაცია. დასაზუსტებელია შემთხვევები, როცა საგადასახადო ორგანომ გადამხდელის შემოწმებისას შეიძლება არაპირდაპირი მეთოდები გამოიყენოს.

9. ქვეყნის სხვადასხვა ნაწილში შესაძლებლად მიგვაჩნია განსხვავებული ფიქსირებული გადასახადების დაწესება, მათი პო-

ტენციალიდან და განვითარების არსებული დონიდან გამომდინარე.

10. საჭიროა შესწავლილ იქნას უცხოური პრაქტიკის გამოცდილება და ბიზნესის ეფექტიანი ფუნქციონირების მიზნით შეიქმნას კომერციული დავების გადაწყვეტის ალტერნატიული, დამოუკიდებელი და სამართლიანი მექანიზმი.

11. ბიზნეს სექტორის, განსაკუთრებით დამწყები ბიზნესის დასახმარებლად სახელმწიფომ ხელი უნდა შეუწყოს მცირე და საშუალო მეწარმეთა უნარების ამაღლებას, ფინანსურ რესურსების ხელმისაწვდომობას, საექსპორტო პოტენციალის გაძლიერებას.

12. მცირე და საშუალო ბიზნესისათვის სესხის აღების პირობები მნიშვნელოვნად უნდა გამარტივდეს. დღესდღეობით კრედიტის აღებისათვის ძირითადად უძრავი ქონების გარანტიაა საჭირო. მეტად გართულებულია დამწყები კომპანიის დაფინანსების პრეცედენტები.

13. ქართული ბიზნესსექტორის განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი დაბალი მეწარმეობრივი უნარებია. ძალიან უჭირთ განვითარება მიკრო და მცირე ბიზნესს, ამის ერთ-ერთი მიზეზი არის ამონაგები თანხის რეინვესტირების პრაქტიკის თითქმის არარსებობა.

14. გამოკვლევები გვიჩვენებს, რომ საქართველოს ეკონომიკის ფარდობითი უპირატესობიდან გამომდინარე, ეფექტიანად შეიძლება მივიჩნიოთ ტრანსპორტირება (უპირველესად ენერგეტიკული რესურსებისა), სოფლის მეურნეობა და კვების მრეწველობა, ჰიდროენერგეტიკა და ტურიზმი, სწორედ დასახელებულმა სექტორებმა უნდა განაპირობონ ეკონომიკური ზრდა.

15. საქართველოს რეგიონებში ბიზნეს-სექტორის განვითარების დიაგნოსტიკის საკითხის შესწავლამ გვიჩვენა, რომ ჩვენს მიერ შერჩეული ბიზნეს აქტივობის ინდექსი არა მარტო ამყარებს მაჩვენებლებს შორის კავშირს, არამედ სხვადასხვა რეგიონების მაჩვენებლების შედარების საშუალებასაც იძლევა. კერძოდ, რაც უფრო მაღალია ($I_{\text{ს}}$), მით უფრო მნიშვნელოვანი პოზიტიური

ცვლილება ფიქსირდება კონკრეტულ რეგიონში.

16. ბიზნეს აქტივობის შესაფასებლად გაზომვადი კრიტერიუმების შერჩევა საშუალებას გავძლევს არა მარტო შევადაროთ ერთმანეთს ცალკეული რეგიონები, არამედ დავაკვირდეთ ბიზნეს-სექტორში მიმდინარე პროცესებს ნებისმიერ დროით ინტერვალში, მოვახდინოთ დროული დიაგნოსტიკა და გამოვიტანოთ სათანადო დასკვნები რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკისათვის, რაც ოპტიმალური გადაწყვეტილებების მიღების საფუძველია.

17. ბიზნესის მაკროეკონომიკური გარემოს და ბიზნესის ფუნქციონირების კომპლექსური შეფასებისათვის გამოვიყენეთ ინდექსის შერჩევის მეთოდი. ანალიზმა გვიჩვენა, რომ 2004-2012 წლებში ძნელია რაიმე ეტაპების გამოყოფა, თუმცა ყველაზე სტაბილურად მაინც 2007 წელი იკვეთება, როცა 2004 წლის შემდეგ ახალმა ეკონომიკურმა პოლიტიკამ სათანადო შედეგები მოგვცა. თუმცა, შემდგომ წლებში არათანმიმდევრულობა ფიქსირდება.

18. მიგვაჩნია, რომ თვითმმართველი ქალაქებისა და მუნიციპალიტეტების ბიუჯეტებში გათვალისწინებულ უნდა იქნას განვითარების ელემენტები, სახსრები მცირე ბიზნესის განვითარებისათვის. აღნიშნული თანხების გასანაწილებლად შესაძლებელია 2 მეთოდის გამოყენება: ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების მიერ მცირე ბიზნესის განვითარებისათვის სესხებზე ბანკების წინაშე თავდებობის წესისა და/ან მცირე ბიზნესის განვითარებისათვის რიგი მუნიციპალური დაქვემდებარების ობიექტების პროგრამების საფუძველზე შეღავათიანი პირობების ჩამოყალიბება.

19. საქართველოში 2004 წლიდან ინვესტიციების ზრდა დაფიქსირდა, მაგრამ შემოსული ინვესტიციები ძირითადად მიმართულ იქნა უძრავი ქონებისაკენ და არა წარმოების რეანიმაციისა და გაჯანსაღების მიზნით. შეიქმნა ილუზია, რომ ქვეყანაში გაჩნდა ფული, დამღეული იქნა სიღარიბე. შემოსული თანხების მეორე ნაწილი გამოიყენებოდა ბანკების მიერ კრედიტების გასაცემად და ისევ და ისევ უცხოური საქონლის (ძირითადად საოჯახო და სხვა

ტიპის ტექნიკის) შესაძენად. ბუნებრივია, ინვესტიციების შემოდინებამ ამ პირობებში ვერ უზრუნველყო ბიზნესის წახალისება ან ზრდის ხელშეწყობა.

20. პოზიტიურ მოვლენად უნდა მივიჩნიოთ ის ფაქტი, რომ ახალი ხელისუფლების მოსვლის შემდეგ ბიზნესზე პოლიტიკური ზეწოლა არ განხორციელებულა. ბიზნესს პოლიტიკური წნეხისგან გათავისუფლების საშუალება მიეცა.

21. მიგვაჩნია, რომ უახლოეს პერიოდში გადასაწყვეტია ბიზნესისათვის წართმეული ქონების სტატუსის საკითხი, რასაც ხელი სამართლიანობის აღდგენის პროცესის შეფერხებამ შეუშალა.

22. საჭიროა ინვესტიციური ფონდების დროულად ამოქმედება, სახელმწიფო ინვესტიციური ბანკის შექმნა, ევროკავშირთან თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ ხელშეკრულების გაფორმების დაჩქარება, პოლიტიკური სტაბილურობის უზრუნველყოფასა და რეფორმების განვითარებაში უფრო მეტი სისწრაფე და გაბედულობა.

23. სამწუხაროდ, ქვეყანას არ გააჩნია ბიზნესგარემოს გაჯანსაღებისა და რეგულირების სტრატეგია, რაც მოგვცემს საშუალებას, მინიმუმამდე დავიყვანოთ შესაძლო შეცდომები. სტრატეგიამ უნდა გაითვალისწინოს ეროვნული ეკონომიკის სპეციფიკა და ქართული ბიზნესგარემოს ეროვნული თავისებურებები.

დისერტაციასთან დაკავშირებული მთავარი პუბლიკაციები და სხვადასხვა სამეცნიერო ფორუმებზე დისერტაციის თემაზე წაკითხული მოხსენებების ნუსხა:

ნაშრომის ძირითადი დებულებები გამოქვეყნებულია შემდეგ გამოცემებში:

1. „საქართველოში ბიზნესის განვითარების ტენდენციების შეფასების საკითხისათვის“. ჟურნ. „ეკონომიკური პროფილი“, #13, 2013. გვ. 52-56.

2. ПЕРСПЕКТИВЫ УЛУЧШЕНИЯ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОЙ СРЕДЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ БИЗНЕСА В ГРУЗИИ И

ОБЗОР ПРОГНОЗОВ. журн. «Актуальные проблемы экономики, социологии и права», №1, 2014. 83. 95-100.

3. REGULATIONS DEFINING BUSINESS MACRO-ENVIRONMENT IN GEORGIA. Scientific Practical Conference „Współczesna nauka. Nowe perspektywy“. Bydgoszcz, 30.01 - 31.01.2014. „Zbior raportow naukowych. pp. 74-78.

http://конференция.com.ua/files/image/scientific_conference_25/zbornik_nauchnih_dokladov_25_2-2.pdf

Kutaisi University

Ia Tetrushvili

**Macroeconomic Environment of Business and
the Main Lines of its Improving in Georgia**

The Author's Abstract
of the Doctoral Thesis Nominated for Ph Doctor Degree
in Economics

Special Subject – 0701 Economics

Kutaisi
2014

The given work is executed at the Department of Economics of the Faculty of Social Sciences at the Kutaisi University.

Scientific Advisor - **Nikoloz Chikhladze**,
Doctor of Economics, Doctor of Theology, Professor

Official reviewers: _____

(Name, Surname, Academic degree)

Defense of a thesis will be held _____
(date and time)

at the session of the Dissertation Commission created by Dissertation Council of the Faculty of Social Sciences. Address: Conference Hall (1st floor), 13 Tsereteli Street, 4600, Kutaisi

Dissertation is available in the library of Kutaisi University at the address: 13 Tsereteli Street, 4600, Kutaisi

The Author's Abstract has been sent out "____" June
(date)

Dissertation Council

Secretary _____ /**N. Kutivadze**, Professor/

Topicality of Research. The course of the history of humanity convinces us that existence of the society is impossible without material production, doing something, creating, constructing and progress. The notions of “doing”, “creating” and “producing” literally are identical, and all them are associated with business. So, any kind of activity is associated with business as well.

It is obvious that business cannot be developed without creating proper business environment. Business environment implies combining of various conditions (factors), which impact on the lines of development of business, as well as on its paces and scales. Manufacturing entities of any profile must work in a specified environment.

Business development is a significant factor for economic and social development of any country. Considering and solving of political, socioeconomic, demographic and other issues of national standing require taking into account of all specific features, in which a peculiar place is held by the extent of the influence of business environment factors and business development level.

Despite fact that social-economic changes taking place in the country in recent years have had a positive influence on entrepreneurship, generally on business development, the business supporting and stimulating system had not been formed in the country. During the last decade, the State has made very silent and sometimes wrongful steps to stimulate business sector.

We believe that our economy is oriented on consumer-related measures, and does not imply elements of the productive economy. Consequently, the business sector potential in the country is not used properly.

International organizations, local experts and Georgian entrepreneurs take a common stand on fact that during the recent years the business environment was significantly improved. In general, doing of business in Georgia is relatively simplified. However, there are still nu-

merous problems that must be addressed.

Successful functioning and development of business sector are of great importance for any post-socialist country. In nearly all countries, it plays a special role in formation of Gross Domestic Product, job places creation, satisfaction of the demands of population and companies, and introducing novel technologies and innovations. At present, the product output in business sector of Georgia reaches 23,1 billion Georgian Lari that is 88,5% of country's GDP, and 534,4 thousand people are employed in business sector.

In view of the above, under conditions of market relations, a particular importance is attached to studies of existing macroeconomic environment in Georgia and working out the relevant recommendations. Certainly this was the reason of choosing the topic and topicality of problem.

Goal, Main Objectives, Scope and Object of Research. The main goal of the proposed dissertation is to carry out fundamental analysis of business sector in Georgia and microenvironment impacting on it, as well as to work out the recommendations on improving efficiency of this sector.

In order to reach this goal, the following main objectives are set during the process of this research:

- Evaluation of business-sector importance;
- Detailed study and analysis of best international practices of forming of stimulating business environment, comparing it with Georgian realities;
- Calculation of business environment development indexes and determining the stages of business development;
- Determining of methods for business supporting by self-government cities and municipalities;
- Investigation and evaluation of activity of business in regions of Georgia;
- Developing and submitting of the system of measures required

for improving the macroeconomic environment of business.

The scope of research consists in theoretical, methodological and practical issues of business functioning and regulating of business, their development regularities and problems of support in Georgia.

The object of research is represented by business sector and its macroeconomic environment, the current state of business-sector and the study of the main aspects, as well as working out of relevant recommendations.

Main Results and Novelty of Research. The main research novelty of the proposed work consists in developing those approaches, which are based on the existing scientific-methodological foundations and assist to defining of specific features of macroeconomic environment that is a precondition for increasing its functioning efficiency. There have been studied and evaluated the activity of business in Georgia by using the selected relevant indicators. Based on the analysis, there have also been calculated the business development indexes in Georgia and determined the stages of its development. We also have suggested the system of measures for improving macroeconomic environment of business. The components of scientific contribution are reflected in the results of research carried out, and they are brought to defense.

Practical Bearing and Implementation of Research. The proposed research results and recommendations can be used for solving those political and economic problems, which imply the business development in Georgia, in general. In particular:

- a) For assessment of macroeconomic of business in Georgia, better understanding of related problems that should have a positive influence on functioning of this sphere;
- b) For legal coverage of business (during the process related to formation of legal regularities of business);
- c) Proper evaluation of macroeconomic environment of business is impossible without identification of business development opportunities. To this end, comprehensive assessment of business functioning has

been carried out and suggested;

d) The activity of business in regions of Georgia has been evaluated by using previously determined indicators that should foster making wise decisions by managerial authorities;

e) In teaching of study courses in higher education institutions such as “Foundations of Economics and Business”, “Entrepreneurship” and “Macroeconomic Policy”.

The proposed research results and methodological approaches are currently used in training component of Doctor’s degree program in “Economics” at Kutaisi University (special subject “Macroeconomic Policy”).

The Provisions Brought to Defense. The following research results containing the research novelty components are brought to defense:

1. There is studied international practice of forming stimulating business environment and compared with Georgian realities;

2. There are offered 2 methods of business support by self-government cities and municipalities (the rule of guarantees of local self-government bodies toward banks for small business development loans and/or preferable terms for small business development based on the programs of a number of municipal objects), that should foster the business development in self-governing units;

3. There is studied and evaluated the activity of business in Georgian regions by 6 indicators. This should enable us to compare individual regions one to another, to monitor current processes in business-sector within any time period, to ensure on-time diagnostics and make relevant conclusions for regional economic policy;

4. By using of retrospective method, based on statistical analysis, there are calculated the business development indexes in Georgia, and determined the business development stages;

5. The system measures for improving macroeconomic environment of business is developed and offered.

Author’s contribution. The problems of macroeconomic environ-

ment of business are comprehensively studied by Georgian academic economists and researchers (I. Meskhia, N. Chitanava, T. Shengelia, R. Asatiani, V. Papava, G. Papava, N. Khaduri, S. Petelava, I. Archvadze, L. Eliava, E. Mekvabishvili, Z. Tetrushvili, N. Orjonikidze, G. Shubladze, D. Narmania, R. Otinashvili, G. Gavatadze, K. Gabelashvili, V. Glonti, N. Chikhladze, and others) and foreign academic economists (P. Krugman, M. Porter, M. Engenshlak, J. Stiglitz, Sh. Iusuf, M. Fridman, S. Brew, R. Hisrich, P. Hayek, M. Peters, S. Makovkina, N. Silayev and others). In many papers, the regulatory issues of macroeconomic environment of business are examined in a narrow spectrum.

The contribution of author consists in detailed study of problems related to macroeconomic environment of business, and in developing the relevant recommendations based on in-depth analysis. Besides, in the paper there are really and objectively shaped out the business state issues during the post-Rose Revolution period. The following methods have been used during the research works: systems analysis, synthesis, graphic and economic-mathematical modeling, abstract-logical, comparative and economic-statistical. Complex application of these methods made it possible to create complex picture of business functioning and developing that became the precondition for developing the complex of activities for support to this sector.

Approbation of Work and Publications. Basic provisions, suggestions and recommendations of the proposed work are published in peer-reviewed journals and proceedings of scientific-practical conferences. Considerable part of recommendations had been presented and discussed on scientific-practical conferences and workshop.

For the purpose of periodic evaluation and monitoring of works carried out by doctoral candidate, there have been conducted twice the colloquium. Basic approbation of work (preliminary defense) was held at the Economics Department of the Faculty of Social Sciences of Kutaisi University (Minutes of Meeting №4, dated 6.06.2014), where it was approved and recommended for public defense.

Volume and Structure of Dissertation. Dissertation comprises 165 computer printing pages. It includes Introduction part, three chapters, 7 paragraphs, conclusions and list of References. The structure of work has the following form:

Introduction

Chapter 1. Business in the System of Economic Relations

1.1. Business activity as the main condition for development of society;

1.2. International practice of the formation of stimulating business environment;

Chapter 2. Globalization Impact on Business Environment and the Main Aspects of a legal Framework

2.1. Globalization impact on macroeconomic environment of business;

2.2. Interaction of business and the State in the context of antimonopoly regulation;

2.3. Regulations and trade regimes defining macroeconomic environment of business.

Chapter 3. Lines of Improving the Macroeconomic Environment of Business in Georgia

3.1. The recent past trends and current state of macroeconomic environment of in Georgia;

3.2. Prospects and forecasts of the improvement of macroeconomic environment of in Georgia.

Conclusions

References

Brief Content of Dissertation. The first Chapter of dissertation "Business in the System of Economic Relations" describes business activity as the main condition for development of society. There are studied views of different scientists and schools of economic thought

on the role and importance of business environment. It is noted that the notions of “doing”, “creating” and “business” are literally identical, which are associated with business. So, any kind of activity is associated with business as well. In general, the business activity means that entrepreneurial activity, which brings commercial profit.

The term business means the enterprising independent economic activities carried out at the expense of own or borrowing funds, started on the basis of possible risk and ownership responsibility, and the main goal of which is to make a profit, to develop own activities, as well as to sell goods, to do some work, and to render some services. The main features of entrepreneurship, by which it is distinguished from other forms of economic activities, are as follows: 1) independence, responsibility, initiative, risk, dynamism; 2) enterprises, firm and the totality of enterprises, as a result of certain activities of which they make a commercial profit.

An entrepreneur or a businessman is a central figure in free market economy. Labor, capital, scientific knowledge and other factors of production do not work until touched by talent of businessman. Entrepreneur working in the conditions of particular market for receiving personal benefit, simultaneously, maximally benefits to the whole society.

The process of business formation, along with formation of entrepreneur as a main figure, is associated with initial capital formation. There exists the scientific view, according to which, the initial formation of capital covers the post period of breakdown of feudal society, although its signs, in actual fact, have been seen during earlier periods.

Research study and analysis of business and economic activities tend to date from the period of initial capital formation (XVIII century). The notion of entrepreneur was introduced by Richard Cantillon, French academic economist in his “Essay on the Nature of Trade in General” (1755). Exactly to him is credited the introduction of one of the first concepts of entrepreneurship in economics. The views of Cantillon represent a sort of the connecting link between mercantilism, physiocrats

and theory of Adam Smith.

The issues of entrepreneurship and division of labor are comprehensively studied by famous Scottish economist and thinker Adam Smith. The basis of his methodology is a concept of liberalism, which was described in his “Wealth of Nations” (1776). Actually, it was a concept of free entrepreneurial capitalism. In such system, there exists the private property of resources, but the distribution mechanism is based on market relations. Personal motivation of each actor of economic life in this system is conditioned by private vested interests.

From the beginning of XIX century, there have been observed the attempts of forming the trade and change-exchange relations within the framework of certain legal standards. And for that precise purpose, a big part is given to legal aspects gathered in Georgian customary legislation during this period regarding commercial deals, partnership associations, promissory notes and so on. During this period, for the purpose of trade facilitation, in Tbilisi there was founded the Mint (1804), where the money for Georgian system was minted. There also were carried out the operations of commutation of state natural taxes and duties, converting into money and so on.

From the beginning of XIX century, the customs system has become more organized. Actually, the customs have been organized, before, in satavados (principalities) and feudal duchies that had fostered the entrepreneurship development. Until the nineteenth century, the customs houses were let to lease by State (King). The customs reform was practically implemented until the nineteenth century, and as a result the customs houses were established on the borders, for international trade purposes. In 1808, there was issued the Law, in which contains the list of “those goods and things”, are taxed according to the tariffs in Georgia.

The development of entrepreneurship and business in the years of 1917-1921 was associated with global events, which became known in history as the Socialist Revolution. Since 1921, the business in Georgia has been taken under control of Bolshevistic ideology, and because

fact that according to the Marxist ideology business was considered as a source of exploitation of people, from the year 1921 in Georgia there began a period of its restriction (mostly by taking the repressive measures against large businessmen), which was followed by complete ban of this process.

It is obvious that business cannot be developed without creating proper business environment. Business environment implies combining of various conditions (factors), which impact on the lines of development of business, as well as on its paces and scales. This chapter also refers to international practice of formatting the stimulating business environment, described the existing macroeconomic environments of business in different countries, including special tax treatments and made relevant conclusions. It has been established that under current circumstance, the structure and efficiency of economies of the world's leading countries are conditioned by the level of professionalism of business and community relief, as well as its capacity to develop innovative sector of the economy.

It is noted that the business supporting and stimulating system had not been formed in the country at the proper level. In recent years the State has made very silent and sometimes wrongful steps to stimulate business sector.

The first Chapter of dissertation "Globalization Impact on Business Environment and the Main Aspects of a legal Framework" describes the impact of globalization on macroeconomic environment of business, interaction between the State and business in the context of antimonopoly regulation, as well as regulations and trade regimes defining macroeconomic environment of business in Georgia.

It has been noted that the traditions and stereotypes formed over the recent decades are still to remain in effect in interrelations of different countries, and, as it turned out, they will maintain their leading positions for a long time. In a real situation, globalization is characterized by approximation of economic interests. At the same time, development of

integration in some regions does not occur harmonically, like in Europe. Under conditions of economic globalization, the open doors tendency in national economies was strengthened, as well as their involvement in the system of international division of labor, and economic borders have become more transparent.

Mainly the following two problems are arisen in this regard:

1. Fluctuations coming from outside the country. The processes occurring in other countries can significantly impact on Georgian economy. The national economies are not safe from fluctuations of aggregate demand that comes from outside the country, which are capable of changing the country's GDP and depreciating the fiscal policy of the country.

2. The case of net export effect, when stimulating fiscal policy causes variations of interest rate, internal demand and currency rate with all the consequent changes.

In the first paragraph, there is made a conclusion that globalization transformation of economies of civilized countries into the "open economies" obstructs the implementation of independent economic policy. Thus, against the background of international economic integration, the importance of economic policy increases significantly that is conditioned by globalization impacts on the country's development. Properly formulated state policy assists to attain the internal and external goals.

In the same Chapter it is also noted that economic freedom, first of all, is associated with a free entrepreneurship. This latter one means that selection of forms of entrepreneurship should not be determined by State, but on the assumption of country's socioeconomic peculiarities, being based on legislation in force. The law must protect entrepreneur and assist to its development.

Business development is a significant factor for economic and social development of any country. For proper functioning of business environment, great importance should be given to existence of free competition in the country. Therefore, antimonopoly policy is a component

part of government regulation of the economy, the main purpose of which is, on the one hand, to ensure using of highly efficient and large-scale economic advantages, and, on the other hand, for the purpose of competition development to ensure neutralization of possible negative effects of this economy.

In the early years of the reform, Georgia practically did not have market regulation experience at all that was explained by historical factor. Actually, for the first time ever in its history, the country had received significant institutions such as national currency and taxation system; there has been adopted the antimonopoly legislation, and in parallel, the regulatory commissions have been created. The licensing system was also created in the country and liberalized international trade, minimized the number of regulated prices. Only the prices of so-called “natural monopolies were really regulated by State.

Since the year of 2004, a number of regulatory bodies and structures have been abolished in the country. The list of activities requiring licensing was considerably reduced. In particular, only 114 names of activities remained from 900 ones. There were abolished the size and weight control system, license and permit for veterinarian activities, license for production and selling of pesticides, pre-trip medical testing and so on, the pharmaceutical products wholesaling has been practically settled in the country. There have been also abolished the protective standards on air transportation envisaging parity of Georgian and foreign companies. If we carry out the analysis of the structural changes implemented in Georgia in recent years, we can clearly see that these changes were aimed at complete settling of the economy.

In the modern period, the main goal exactly consists in improving the competition framework law. The existing government in force on numerous occasions has reaffirmed readiness of doing it, although it would be desirable that the competition legal provision in the country should be more perfected. The fact is that the Georgian law on “Free Trade and Competition” “could not work” and it still needs further improvement

and perfection.

The final part of the second Chapter dwells on regulations and trade regimes defining the microenvironment of business in Georgia. In this respect, the great importance is given to legal norms, ensuring the regulation of organizational-juridical, ownership, fiscal, labor and other relations. The organizational-juridical component of relationships includes involvement of business structures in the process of developing the legislation framework. In particular it may be as follows:

1. Business activities in general;
2. Regulation of private ownership relations, taxation of enterprise capital and incomes, foreign-economic activities, pricing mechanism;
3. Licensing of particular kinds of economic activities.

It is important that according to article 30 of the Constitution of Georgia, the State is responsible on facilitation of free entrepreneurship and competition development. In addition, the constitutional prohibition (article 94) on the imposition of a new national tax (except excise tax) is of greatest importance for industrial sector that is possible only by referendum.

The procedures to register a business in Georgia are very simple, and take only one day.

Table 1

The number of registered enterprises by legal status and ownership type (by amount of increase since 2008)

	2008	2009	2010	2011	2012
By legal status, in all	374440	412856	459077	511177	553692
Joint Liability Companies	2705	2726	2739	2744	2749
Limited partnerships	178	183	187	188	188
Limited Liability Companies	70646	78358	89604	103543	118531
Joint Stock Companies	2159	2179	2202	2251	2286
Cooperatives	2474	2483	2498	2521	2540
Branch of foreign enterprise	110	131	157	194	288
Individual entrepreneur	296177	326796	361690	399736	427110
By ownership type					
Non-State	372160	410565	456763	508814	551327
Private domestic person	368174	406307	451242	501044	539470
Private foreign person	1871	2014	2956	4764	8773
Private mixed State	2115	2244	2565	3006	3084
	2280	2291	2314	2363	2365

Information provider: National Statistics Office of Georgia

In compliance with Tax Code in force, special preferential tax treatment extends to persons having micro and small business status, in particular, micro business is not subject to income tax, and small business has preferential tax treatment. A small business status can be granted to entrepreneur natural person, whose total return from economic activities during one calendar year is not more that 100 00 Georgian Lari. In addition, he is not allowed to carry out some types of activities, the list of which is defined by government of Georgia. In compliance with the same rules, there are defined those types of revenues, which are not subject to special tax treatment.

Tax treatments and rates are of crucial importance in regulation of macroenvironment of business. During the recent decade, the tax rates have been considerably reduced in Georgia (see Table 2)

Table 2.

Tax Rate Changes in Georgia since 2005

Taxes and rates (data for 1 January 2005)	Taxes and rates (data for 1 January 2008)	Taxes and rates since 2008
Income tax - 12-20%	Income tax - 12%	Income tax - 20%
Profit tax - 20%	Profit tax - 20%	Profit tax - 15%
Social security tax - -31%+1%	Social security tax -20%	
VAT - 20%	VAT -18%	VAT -18%
Excise tax – diversified	Excise tax – diversified	Excise tax – diversified
Property tax - 0,1-1%	Property tax up to 1%	Property tax up to 1%
Motor vehicle tax - diversified	Customs duty - diversified	Customs duty - diversified
Tax on conveyances	Abolished	Abolished
Natural resources use tax	Abolished	Abolished
Environment tax	Abolished	Abolished
Tax on motor vehicles entering Georgia and limit- exceeding loads – diversified	Abolished	Abolished
Flat-sum tax - diversified	Abolished	Abolished
Small business tax - 5%	Abolished	Abolished
Municipal tax, which included 7 taxes - diversified	Abolished	Abolished

Acquisition of licences and permits by businesses acting in Georgia is required for carrying out those types of activities, which are regulated by the State and characterized by: possible heightened danger for human life or health; includes essentially significant reasons of state or public interests, or are related to the utilization of public resources.

Georgia has one of the most liberal trade policy in the world that implies facilitated international trade regime and customs procedures, low import tariffs and minimum nontariff restrictions.

In compliance with Georgian legislation in force, export or re-export from Georgia are not subjected to customs duties. Export from Georgia is also not subjected to VAT.

In accordance with country's legislation, there are no any nontariff restrictions envisaged in international trade (licensing, quoting, bans and so on), except in cases where this is required for protection of health, safety and environment.

As a result of this, Georgia has as follows:

- Free trade regime – with CIS countries and Turkey (since 2008);
- Most favored trade regime (MFN) – with WTO member countries;
- Generalized Scheme of Preferences (GSP) – with USA, Canada, Japan, Switzerland, Norway.
- Generalized Scheme of Preferences + (GSP+) – with EU countries (7200 names types of goods since 2005).

In addition, the Agreement on Investment Promotion and Protection is still in force with 32 countries, but the Agreement on avoiding doubles taxation – with 42 countries.

According to Doing Business *World Bank Group, whose report are published every year), Georgia in 2014 is ranked 8th out of 189 countries (a 104 increase compared to 2006 with 112th ranking).

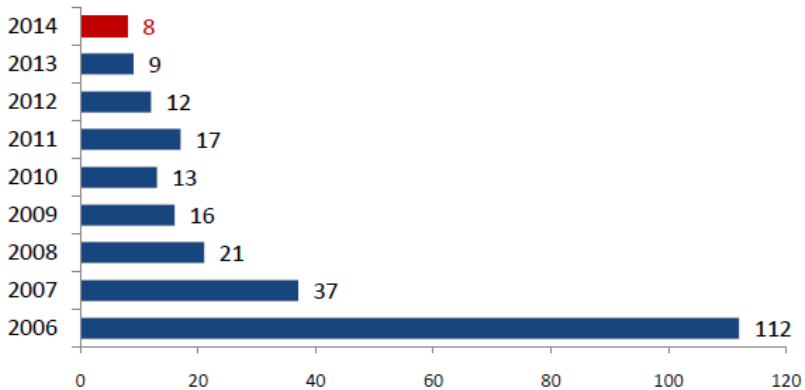
There have been implemented 36 reforms in the country both institutional and with a view to improving regulatory environment, positions is boosted by all indicators (see Fig. 2.8).

The following most significant reforms have been implemented:

1. Significant reduction of the number of required licenses and permits;
2. Creation of “One-Stop-Shop” & “Silence is Consent” for license applications;
3. In compliance with facilitated Tax Code only 6 out of 21 taxes are remained in force;
4. Reduced time and costs required for property registration.

Fig. 1.

Georgia's rankings in 2006-2014

The first Chapter of dissertation “Lines of Improving the Macroenvironment of Business in Georgia” dwells on the recent past trends and current state of the business development in Georgia, as well as on prospects and forecasts of the improvement of macroenvironment of business in the country.

It is noted that in the first half of the 1990s, on the road of business development there were identified highly important problems such as follows: problems related to finance activities – inflation, instability of national currency rate and uncontrolled price increase; problems with registration of enterprises; non-payments, deterioration of tax discipline and compressed paying capacity of consumers caused rapid growth of cash turnover accompanied with typical inconveniences; high interest rates, impossibility of obtaining of long-term and mid-term loans and so on. The mentioned problems and negative trends have created a hard enough picture in the economy of Georgia.

According to data of National Statistics Office of Georgia, more than 90% of agricultural production volume are intended for the own consumption, and represents significant livelihood for population.

According to World Bank data, the share obtained from sales of agricultural products is just 7% in total intra-productive revenues, and by productivity indicator of Georgian agricultural sector is at the lowest place among post-Soviet countries. The share of agricultural sector on the country's GDP is just about 8%.

Special emphasis should be placed on problems related to protection of ownership rights in post-revolutionary Georgia. In contrast to common property, private ownership long since was recognized as a significant precondition for economic development. This right is protected almost in all legislations of modern countries throughout the world. The private ownership right is guaranteed by Georgian Constitution as well. However, in recent years, highly unfavorable tendencies have been observed in Georgia in this regard. During the years of 2004-2007, total value of property gifted to the State was 137,8 million Georgian Lari, 6 million USD and 10 100 Euro.

In accordance with Heritage Foundation's 2011 index of economic freedom, Georgia by protection of ownership right (40 points) is next to such countries as Kazakhstan, Sri Lanka, Pakistan, Nepal and Cambodia.

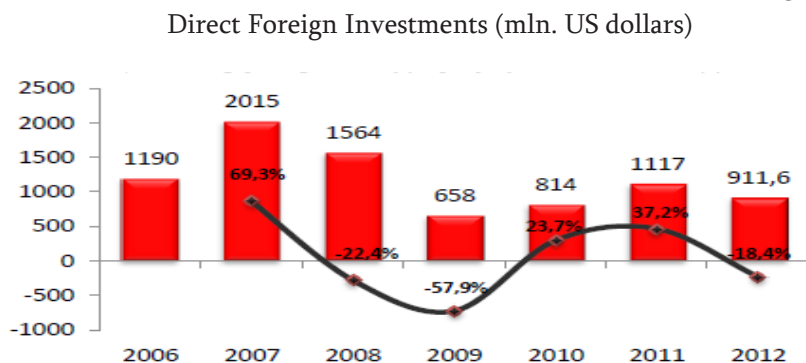
We believe that such behavior is unacceptable and repetition thereof may undermine the country's authority as well as may become a factor hindering its development.

It is necessary to note those positives as well, which took place with a view to business development and improving the investment environment.

Sustainable economic development, liberal and free market economy policy, existence of only 6 taxes and reduced tariffs, small number of required licenses and permits, simplicity of administrative procedures, preferential trade regimes with numerous countries throughout the world, advantageous geographical location, highly developed and integrated transport system, educated, highly skilled and competitive man power and many other factors provide a solid basis for starting a

business and its successful development in Georgia.

Fig. 2.

Between 2006 and 2012, the amount of foreign direct investments in Georgia was 8,270,9 million USD. The highest indicator of foreign direct investments - 2,015.0 million USD was observed in the year of 2007, an increase of 69,3% over the previous year. Rapid rates of investments were kept until August of 2008. In 2012, the amount of foreign direct investments in Georgia was 911,6 million USD, an decrease of 18,4% in comparison with the previous year.

In current conditions, taking into account the role and importance of regions, in the same chapter we have studied the activity of business in the regions of Georgia. The defined economic factor of competitive capacity of regions is largely conditioned by stable functioning of business sector. In order to define the ways ahead (strategy), and make managerial decisions, it is necessary to ensure the accurate diagnostics of this sector.

We believe that for assessing the activity of the region we have to use 6 indicators, the development and analysis of which are not complex ones for administrative bodies. These indicators are as follows: mid-annual number of inhabitants; number of employed; output of products; average monthly earnings of employed; investments in fixed assets and

Table 3

Business activity indexes by regions of Georgia

Indicator	Imereti	Guria	Mtskhe- ta- Mtianeti	Samtskhe- javakheti	Same- grelo- Zemo Svaneti	Racha- lechi- khumi- Kv. Svaneti	Kvemo Kartli	Kakheti	Shida Kartli
E_1 (‘000 People)	1,01	1,00	1,01	1,02	1,02	0,98	1,03	1,01	1,02
E_2 (‘000 People)	1,24	1,18	1,38	1,38	1,13	0,99	1,18	1,14	0,98
E_3 (mln GEL)	2,47	1,48	2,68	2,82	1,62	1,57	1,80	2,14	2,42
E_4 (GEL)	1,55	1,13	1,26	1,50	1,34	1,09	1,38	1,26	1,52
E_5 (mln GEL)	1,61	5,43	1,23	1,88	3,58	1,1	2,37	3,32	0,67
E_6 (mln GEL)	2,27	1,31	2,58	3,01	1,55	1,63	1,78	1,96	2,29
I_{ba}	10,15	11,54	10,15	11,60	10,24	7,35	9,54	10,82	8,89

added value (see Table 3).

In order to ensure complete monitoring of processes occurring in business sector in the region, we have introduced the business activity index (I_{ba}). It not only strengthens links between the indicators, but enables to compare the indicators of different regions.

$$I_{ba} = E1 + E2 + E3 + E4 + E5 + E6$$

where, E_n are the indicators of individual components defining the growth rate of business activity level (the sequence numbers of them coincide with indicators we have selected and listed above).

It is seen from the formula that the high level of any component conditions the possibility of growth of the general level of efficiency, and, consequently, increases the business activity index (I_{ba}).

The selection of measurable criteria for assessing the business activity enables us not only to compare individual regions to each other, but to monitor the processes occurring in business sector in any time interval, to ensure on-time diagnostics and make the relevant conclusions for regional economic policy that is a basis for making optimal decisions.

With a view to business environment in Georgia, the following basic problems from the recent past should be noted: restriction of indigenous production; promotion and stimulation of import; significant share of the state sector in GDP growth; inexistence of antimonopoly legislation; derogation of the role and small and medium businesses in the country's economy; less availability of credits. Actually, the business sector was deprived of possibility to challenge and explain itself in courts.

The last parliamentary elections held in Georgia (2012) confirmed that the majority of country's population supports changes in all sectors of public life, including especially the economy. International organizations, local experts and Georgian entrepreneurs have a common position regarding the fact that the business environment over the past few years had been considerably improved. In general, doing a business in Georgia is comparatively facilitated. However, there still exist numerous problems that should be resolved.

Table 4.

Major Indicators of Business Sector

Indicators	2008	2009	2010	2011	2012
Number of registered enterprises	374440	412856	459077	511177	553692
Turnover, mln GEL	19650.7	20302.2	24400.7	36726.2	42048.0
Production volume, mln GEL	10248.4	11003.1	13303.7	19239.9	23096.0
Add value, mln GEL	5162.6	5464.1	7603.2	9253.7	11190.7
Intermediate consumption, mln GEL	5085.8	5539.0	6600.5	9986.3	11905.3
Fixed capital stock, mln GEL	9257.1	12025.8	13386.1	15538.7	18625.8
Number of employed, people	349250	387463	397806	503236	534397
Average monthly earnings, GEL	519.8	538.1	592.7	622.6	714.3

However, it did not have a positive influence on the level of unemployment. Suffice it to say that the real growth of GDP in 2007 picked – 12,2%, but unemployment level was 13,3%, in other words, it was the same as in previous year, when economic growth was 9,4%.

Formation of a new guide in macroeconomic policy is conditioned by the positions of state program as follows: along with the market relations development, conceding key role to the State in system transformation; structural modernization of the economy for ensuring an increase of global competitive capacity of the country's economy; creation of fair market environment and formation of available flexible and modern infrastructure, and so on.

Greater prominence in formation of macroeconomic guides should be given to a package of measures with a view to attraction of foreign investments that requires creation of stable investment environment. Business must be completely freed of state intervention, and it is necessary to ensure firm guarantees of strong protection of ownership rights, to intensify activities for free trade regime with European Union, USA and other countries.

We believe that it is necessary to ensure protection of local market from dumping goods, and to take measures for penetration of Georgian agro-industrial production into the Russian market.

In the formation of macroeconomic policy, a significant role is given to monetary policy. In this regard, it is necessary to envisage in the future an increase of the level of trust in national currency and, consequently, reducing the dollarization level. Also, the monetary power should be freed of political pressure. It is necessary also to: ensure the sound competition between commercial banks; introduce the deposit insurance system that will contribute to acceleration of economic growth.

A discrete role in the formation of macroeconomic policy should be given to fiscal policy, as one of the main directions of which in the future is considered abolishing of inappropriate expenses.

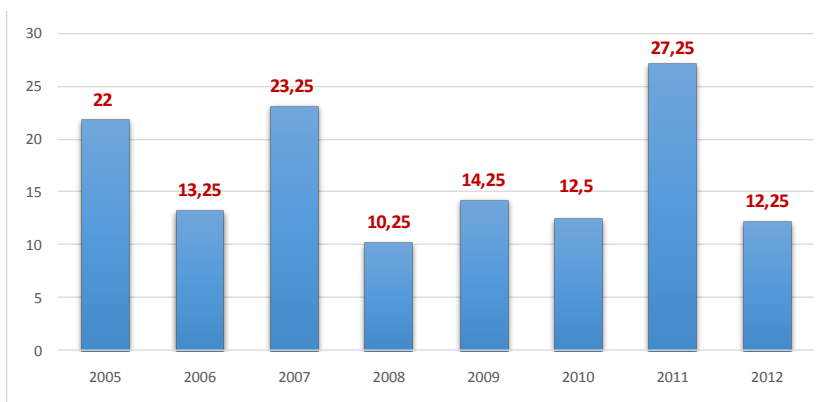
Proper assessment of macroeconomic environment of business is impossible without identification of business development opportunities. To this end, we will make a complex assessment of business functioning.

With a view to accuracy of assessment we have used the index selection method (we have calculated the business development indexes (I_b)). It enables us to operatively and effectively assess the current state of business and its development opportunities.

During the research process, we have used the data of National Statistics Office of Georgia since the year of 2004 that enabled us to determine indexes and reveal trends taking place during the nine-year period (2004-2012) (see Fig. 2).

Fig. 3.

Business Development Index in Georgia in 2005-2012

we believe that use of differential tax treatments is of critical importance in business promoting macroeconomic policy. In particular, it is possible to lay on an imposition of different flat-sum taxes in various regions of the country, based on the existing level of their potential and development.

When assessing the business environment, it is necessary to take into account its attractiveness to foreign investors. For attraction of serious financial resources, first of all, it is necessary to ensure stability in the country. However low the taxation rate might be, it would be impossible to form the developed and attractive environment, unless the stable legislative and political environment is in the country. The researches carried out in recent years have shown that the most “popular problems” for business environment in Georgia are not easily understandable legislation, ambiguous records and frequent amendments to the laws. We believe that the Government should provide greater purposeful support to the sectors conditioning the economic growth in the country, in particular, to agriculture, processing industry, trade and tourism. It is necessary to utilize in time the investment funds, to create the state investment bank, to expedite signing of the Free Trade Agreement with European Union, to ensure political stability and accelerate implementation of reforms in the country.

Main Results and General Conclusions. The research we have carried out enabled us to present the following conclusions and scientific achievements:

1. Despite the business environment improvement trends, the business climate in Georgia still faces a lot of significant challenges, successful solution of which requires introducing the dialogue practices between the State and private sector;

2. When reforming the economy of post-Soviet Georgia, it could be impossible to develop such economic model, which would be able to assure success and sustainable development simultaneously. Authoritarian style and ill-conceived economic reforms in the country after the Rose Revolution create a complex economic and social situation.

3. One of the vulnerabilities of Georgian market consists in existence of the monopoly structures and inexistence of their restrictive mechanisms. For the purpose of ensuring the free trade and competition on the market, it is necessary to develop and adopt relevant legislative

framework and appropriated mechanisms that should strengthen the free market principles reduce oligopolistic prices.

4. The unbalanced situations on the money and currency markets create advantages just for some individual sectors of Georgian business, and, simultaneously, not too reliable and attractive conditions for economic development.

5. When assessing the business environment, it is necessary to take account for its attractiveness to foreign investors. In order to attract serious financial resources, first of all, it is necessary to ensure stability. There should be exist sustainable legislative and political environment in the country.

6. With a view ti attraction of investments, it is important to completely use Generalized Scheme of Preferences (GSP+), granted by European Union to Georgia, since it envisages almost non-tariff export of Georgian products into the European Union market.

7. It is also necessary to improve legislative framework and easiness of its understanding. The procedural part of legislative sphere should be improved and facilitated and the level of information awareness in this field should be increased.

8. We believe that it is necessary to adopt restriction on making amendments to the Tax Code of Georgia. Suspension and sequestration of current activities should be forbidden. And, in general, it is necessary to ensure optimization of tax sanctions. There are identified the cases, when during the tax inspections of taxpayers the tax authorities may use the non-direct methods.

9. We believe that it is possible to lay an imposition of the different flat-sum taxes in various regions of Georgia based on the level of their potential and development.

10. It is necessary to study the best international practices in this sphere, and for the purpose of efficient functioning of business, there should be created the alternative, independent and legal mechanism for resolving commercial disputes.

11. To help business sector, especially beginner business, the State should assist to increasing skills of small and medium entrepreneurs, availability of financial resources and strengthening the export potential.

12. The conditions of receiving the credits for small and medium businesses should be facilitated considerably. At present, for receiving the credit it must be guaranteed by real property assets, and besides, the precedents of funding the beginner companies are rather complicated.

13. One of the most significant factors of the development of business sector in Georgia consists in low level of entrepreneurship skills. It is very difficult for micro and small businesses to develop themselves, and one of the main reasons of this consists in lack of experience in re-investment of received money.

14. The studies have shown that on the assumption of relative advantage of Georgia economy, transportation (first of transportation of energy resources), agriculture and food industry, hydro power industry and tourism can be considered as efficient sectors. Namely the mentioned sectors should condition the economic growth.

15. Studies of business sector development diagnostics issues in Georgian regions have shown that the business activity index we selected not only strengthens links between the indicators, but enables us to compare indicators of different regions. In particular, the higher is (Iba), the more significant positive change takes place in a particular region.

16. The selection of measurable criteria for assessing the business activity enables us not only to compare individual regions to each other, but to monitor the processes occurring in business sector in any time interval, to ensure on-time diagnostics and make the relevant conclusions for regional economic policy that is a basis for making optimal decisions.

17. For the purpose of complex assessment of macroeconomic environment of business and business functioning. The analysis has shown that it is difficult to emphasize some stages from the period of

2004-2012, although the stable period may be considered the year Of 2007, when a new economic policy implemented since 2004 generated the positive results, however in the following years there is observed in consequence in this regard.

18. We believe that the budgets of self-government cities and municipalities should envisage some development components, and funds for small business development. For redistribution of mentioned funds it is possible to apply 2 methods as follows: adoption of the order of guarantees of local self-government bodies vis-à-vis the banks for receiving credits for small business development and/or formulation of preferential conditions for small business development on the basis of programs of municipal objects.

19. Since 2004, there is observed the investment growth in Georgia, but they are mostly invested in real property assets, and not in revival and recovery of production. There is created the illusion that money came into the country and no more poverty anymore. Another part of incoming money was used by banks for credit accommodation purposes, and for purchase of foreign goods again (mostly of domestic and other appliances). It is obvious that under these conditions, the investments attracted into the country did not succeed in stimulation of business or in fostering the growth.

20. The fact that there is no longer a political pressure on business from the part of new government may be considered as a positive phenomenon. Business had been enabled to be free from political pressure.

21. We believe that in the near future it is necessary to solve the problem with status of expropriated property that was hindered by suspension of the process of justice in this regard.

22. It is necessary to utilize in time the investment funds, to create the state investment bank, to expedite signing of the Free Trade Agreement with European Union, to ensure political stability and accelerate implementation of reforms in the country.

23. Unfortunately, the country does not have the business promotion and regulation strategy that should enable us to minimize possible mistakes in this field. The strategy should envisage specific character of national economy and national peculiarities of business environment in Georgia.

List of main publications related to dissertation and presentations made on different scientific forums:

Basic provisions of the proposed works are published in following editions:

1. "On the Issue of Evaluation of Business Development Trends in Georgia,,. Journal "Economics Profile", #13, 2013. pp. 52-56.

2. Prospects for Improvement of Macroeconomic Environment of Business Functioning in Georgia and Review of Forecasts. Journal "Actual Problems of Economics, sociology and Law". №1, 2014. pp. 95-100.

3. REGULATIONS DEFINING BUSINESS MACRO-ENVIRONMENT IN GEORGIA. Scientific Practical Conference „Współczesna nauka. Nowe perspektywy“. Bydgoszcz, 30.01 - 31.01.2013. _Zbior raportow naukowych. pp. 74-78.

http://конференция.com.ua/files/image/scientific_conference_25/zbornik_nauchnih_dokladov_25_2-2.pdf

